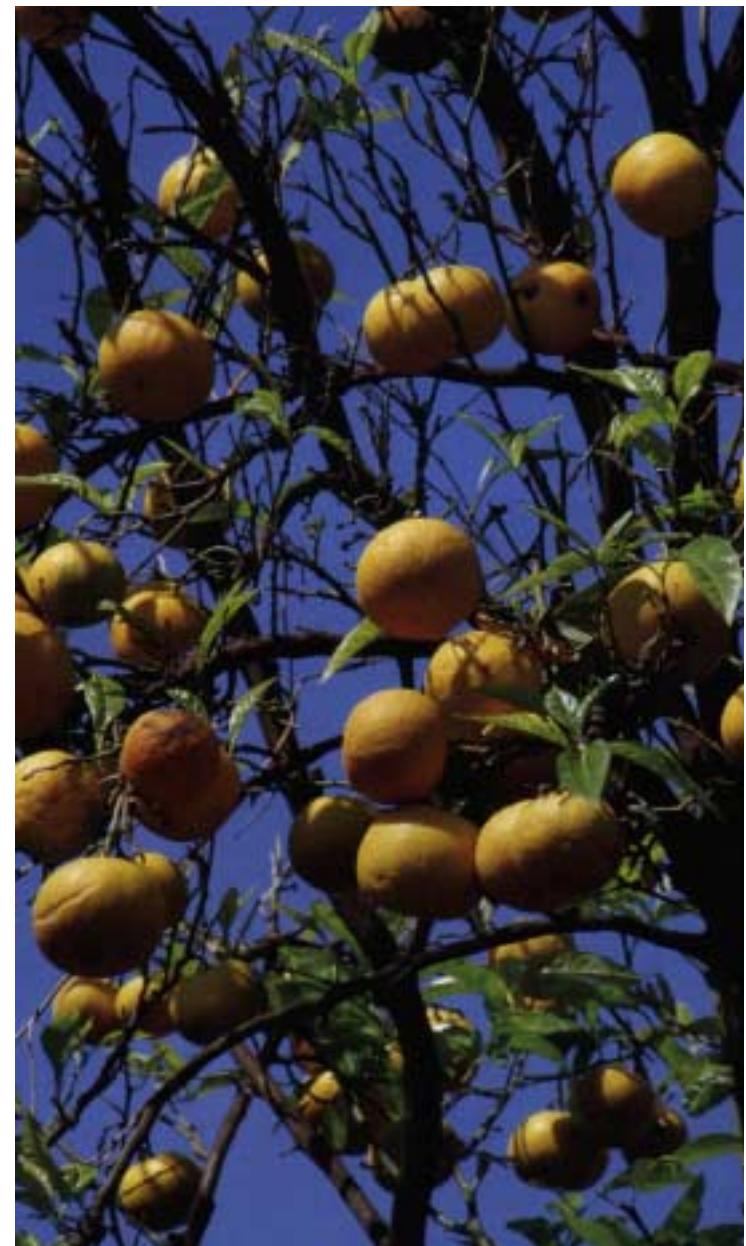

- *Razgovor – Sestra Auksilija*
- *Halloween i kulturna globalizacija*
- *160. obljetnica Matice hrvatske*
- *Matoš – oštar, ali uvijek pošten kritičar*
- *Miris lavande i ružmarina*
- *"Najutvrdjeniji grad na svijetu"*
- *Hrvatski kao nadahnuće*
- *Sv. Cecilija pomogla "hrvatskom koncertu"*

*Svim čitateljima
želimo čestit Božić i
sretnu i uspješnu
2003. godinu!*

Riječ

Glasnik Hrvatske kulturne zajednice
Wiesbaden

Glasnik izlazi tri puta godišnje.

Adresa uredništva:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Postfach 3747, D-65027 Wiesbaden

Tel: +49(0)6128-42483 i +49(0)611-314409

Fax: +49(0)6128-45856

E-Mail: rijec@web.de

Nakladnik:

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden
Internet: <http://www.hkz-wi.de>

Adresa:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Postfach 3747, D-65027 Wiesbaden
Za nakladnika: Ivo Andrijević
e-mail: andrivo@freenet.de

Glavna urednica: Biserka Andrijević
e-mail: bisera@web.de

Članovi uredništva: Ivo Andrijević,
Edvin Bukulin, Kornelija Reitel

Suradnici: Ivica Košak, Ivec Milčec,
Željko Mažić

Rukopisi se ne vraćaju.

Cjenik oglasnog prostora:

1/1 stranica: 100 Eura, 1/2 stranice: 50 Eura,
1/4 stranice: 25 Eura, 1/8 stranice: 13 Eura.

Banka: Nassauische Sparkasse Wiesbaden

Broj računa (Kto.): 116 027 186

Broj banke (BLZ): 510 500 15

**Članovi predsjedništva
HKZ-a Wiesbaden:**

Ivo Andrijević, 06128-42483

Biserka Andrijević, 0611-314409

Mate Grgat, 0611-409996

Juraj Štambuk, 0611-86714

Kornelija Reitel, 0611-4689320

Danica Tropšek, 06132-714602

Nada Višak, 06122-15226

Stjepan Hlapčić, 0611-408456

Branko Crnković, 0611-20801

Naslovница:
Naranče,
Fotografija,

UVODNA RIJEČ

Jesu li se dani skratili na najmanju moguću mjeru a noći produžile toliko da ljudi idu na posao prije svanuća i vraćaju se po mraku, znajmo da nam je Božić blizu.

Božić, to znači zapravo "mali Bog". Bog zapravo u smislu geometrije ili kozmologije ne može biti ni velik ni malen, jer on je iznad i geometrije i kozmologije, on je prauzrok svemu stvorenomu i zato on može biti samo "velik", dakako u jednom smislu koji ne uključuje u sebi ni metre ni grame. On je prapočetak svega stvorenoga. U trenutku stvaranja svijeta stvoreno je i vrijeme kao četvrta dimenzija svemira, kozmosa, univerzuma, des Weltalls. Svaka ta riječ odaje pogled svakog jezika na svijet. Hrvati i ostali Slaveni promatraju svijet pod vidom mira: za njih je svijet i mir isto. Grci koji kažu kozmos gledaju na svemir pod vidom ljepote a Latini pod vidom sveobuhvatnosti: universum. Njemačka riječ "Weltall" je zapravo prijevod te riječi. Nekad se u hrvatskom govorilo "vas" za ono što danas, promjenivši mjesta slovima "v" i "s", kažemo "sav", pa otuda stara hrvatska riječ za svemir: "vasiona". U riječi "svemir" krije se riječ "mir" koja je nakad imala dva značenja: i "mir" i "svijet". Tako smo nekad dok smo mislu slavili na starom hrvatskom jeziku pjevali: Aganče Boži, vzemljej (koji oduzimaš) grihi mira, daruj nam mir.

Riječ Božja, koja je iznad vremena, po kojoj je sve stvoreno, utjelovila se u vremenu i rodila u liku djeteta. Upravo to nazivamo Božićem: rođenje Bogo-čovjeka kao ljudsko dijete. Uvijek su ljudi željeli biti veliki i željeli su Bogu imponirati čineći "velike" stvari: hramove, oltare, zavjete, žrtve volova, nisu prezali niti od ljudskih žrtava. Takva je filozofija nas ljudi jer smo mali. A filozofija velikog Boga je suprotna: on se rađa kao maleno, nejako dijete. I upravo se u tome očituje veličina Božja i naša neznatnost. Nama ne preostaje drugo nego povesti se za primjerom Božje Riječi i prihvatići svoju bogomdanu malenosť. Tek tada otvaramo vrata vlastitoj veličini.

Kroz skoro 2000 godina slavljenja Božića razvili su se među vjernicima najrazličitiji običaji. Svakako ne treba zanemariti Božić slaviti kao blagdan cijele obitelji ali i blagdan tišine i sabranosti unatoč zaglušnoj vrevi komerca, topline unatoč hladnoći svijeta i doslovног zimskog vremena i svjetlosti unatoč tami koja nas okružuje.

Da vam u tome pomognemo, poklanjamo vam ovu Riječ. U časovima sabranosti uzmite je u ruke i čitajte. Čitajte u Božićnoj priči o bezrazložnoj izolaciji-hladnoći zbog bolesti AIDS-a dviju djevojčica, čitajte u povijesnici o hladnoći moćnoga svijeta koji ne preza ni pred rušenjem gradova ni pred pokoljem njihovih ljudi ako to ide u prilog njihovoj moći, u tome se svijet jakih do danas nije promijenio, čitajte i o tome kako pokušavamo unijeti malo više svjetla o radu i smislu postojanja HSKNJ. Kao naš posebni božićni dar našim čitaocima pružamo razgovor sa s. Auksilijom koja s puno truda i ljubavi okuplja naše mlade i starije ljudе

ovdje u Wiesbadenu i uči ih pjevati Bogu hvale usprkos protivnim vjetrovima. Članove pak HKZW-a i okolnih udruga će zanimati i izvješća iz događanja u ovoj zajednici i u susjednim zajednicama – u Mainzu i Frankfurtu. A pružamo i dosta drugih tekstova koje će mnoge također zanimati.

U nadi da smo ovo božićno druze – našu Riječ ukrasili lijepim ukrasima-člancima, pozdravljamo vas i želimo sretan Božić i neka isti Bog blagoslov i vaša nastojanja u Novoj 2003. godini.

Uredništvo

KAZALO

<u>Razgovor</u>	.
Sestra Auksilija:	
U obitelji bi se trebala dogoditi Crkva u malom	2
Renata Husinec:	
Život u Križevcima bi bez MH bio siromašniji	10
<u>Božićna priča</u>	.
Ivek Milčec: Ela b. b.	5
<u>Promišljanja</u>	.
Ivo Andrijević:	
Haloween i kulturna globalizacija	6
<u>Iz života zajednice</u>	.
Ivo Andrijević:	
Skrb za kulturnu prepoznatljivost Hrvata	8
Wir lernen kroatisch	13
Oštar, ali uvijek pošten kritičar	16
Kornelija Reitel: Tečaj njemačkog jezika	12
"Samo" nedostaje more	14
<u>Hrvatski svjetski songres u Njemačkoj</u>	.
Ivo Andrijević:	
Novo predsjedništvo, stare poteškoće	17
<u>Iz hrvatskih krajeva</u>	.
Štefica Kolumbić: Miris lavande i ružmarina	18
<u>Iz hrvatske povijesti</u>	.
Edvin Bukulin: "Najutvrđeniji grad na svijetu"	20
<u>Izvješća</u>	.
Edvin Bukulin: Gutenbergova biblija u Zadru	22
<u>Govorimo hrvatski</u>	24
<u>Iz rajske-majnskog područja</u>	.
Ivo Andrijević: Hrvatski kao nadahnuće	26
Ivica Košak: U ozračju hrvatske pisane kulture	28
Katica Kiš: Šarenilo života u Mainzu	32
Ivica Šponar:	
Sv. Cecilia pomogla "hrvatskom koncertu"	23
<u>In Memoriam</u>	.
Stjepan Pantelić	31
<u>Sklonosti i umijeća</u>	.
Željko Žigrić: Romantika u crno-bijelom	32

Sestra Auksilija

U svakoj bi se obitelji trebala dogoditi Crkva u malom

Naša sugovornica ovog božićnog broja "Riječi" je časna sestra, Auksilija Milić koja je, došavši u Wiesbaden pred nešto više od godinu dana, svojom tihom i blagom pojavom donijela živost i radost u našu Misiju. Iako je od župljana izvanredno prihvaćena i svima već dobro poznata, ovo je prilika da ju upoznamo još bolje.

Sestra Auksilija Milić

Riječ: Sestro, recite nam nešto o svom rodnom kraju?

S. Auksilija: S ponosom često ističem da sam Livanjka iz Bosne. Dobro se zna koja je тамо struktura stanovništva, dakle jasno je i razumljivo da sam Hrvatica – vjernica.

Rođena sam u Prologu, selu ispod same Dinare. Preko planine Prolog, po kojoj je i selo dobilo ime, prolazila je nekad rimska cesta, bio je to put iz Bosne u Dalmaciju. U srednjem vijeku je trgovački put do Livna vodio preko Klisa i Sinja.

Livanjski je kraj zahvaljujući osobitoj klimi i čistom zraku prava oaza zdravlja. O tome najbolje svjedoče mnogi Livanjaci stogodišnjaci. Osim toga to podneblje je kao stvoreno za umjetnost. Livno je dalo jako puno velikih umjetnika, a jedan od najpoznatijih je Gabrijel Jurkić.

Vrlo sam vezana za svoj rodni kraj i to osjetim uvijek kad dodem na to tlo, kao da mi se negdje otvori jedno veliko prostranstvo. I Livno doista tako djeluje, ono je, iako je okruženo planinama, prostrano, široko i vedro. Na žalost se iz Livna puno

iseljavalo pa se stoga govori da postoji još jedno Livno, ali ne zna se je li jedno ili više. Iseljavalo se uglavnom u Hrvatsku ili u inozemstvo, po cijelom svijetu, čak do Novog Zelanda. U Livnu nije bilo industrije pa su eto ljudi odlazili, kako se to kaže, trbuhom za kruhom.

Riječ: Pa mogli bismo kazati da i u Wiesbadenu postoji jedno malo Livno ...

S. Auksilija: Da u Wiesbadenu ima puno Livnjaka tako da sam se, kad sam došla ovamo, osjećala gotovo kao kod kuće.

Riječ: Kada ste se odlučili za ovaj vrlo plemeniti poziv? Kako je došlo do te odluke?

S. Auksilija: Budući da je rad sestara franjevaka Bosansko-hrvatske provincije u livanjskom kraju bio jako zastupljen meni je to bilo blisko i ja sam nakon osnovnog školovanja, u petnaestoj godini života, odlučila poći tim putem. Kako je do toga došlo ne mogu ni danas protumačiti, jednostavno sam osjetila u jednom vrlo kratkom vremenskom razdoblju da bih željela biti časna sestra u službi Crkve i svoga naroda.

Riječ: Kako je to primila Vaša obitelj?

S. Auksilija: Moja majka se malo zabrinula, upitala me jesam li dobro promislila i jesam li svjesna da neću imati djece. Odgovorila sam joj da će ja imati puno djece, i doista imam.

Riječ: Pristupili ste Zajednici sestara Bosansko-hrvatske provincije?

S. Auksilija: Da, to je Zajednica školskih sestara franjevaka Krista Kralja Bosansko-hrvatske provincije sa sjedištem u Sarajevu. Taj moj prvi korak koji sam učinila bio je odlučan. Kad sam došla i vidjela što je to, koje su to zahtjevnosti, nešto što si prije uopće nisam mogla predstaviti, nisam se obeshrabrla. U svemu tome osjetila sam da me Bog zove, da je to moj put i moje opredjeljenje.

Riječ: Možete li nam nešto više reći o Vašoj Zajednici i njenom djelovanju?

S. Auksilija: Naša Zajednica nastala je 1942. godine na tlu Bosne, ali kako su bile ratne neprilike

morale smo se povući u Hrvatsku. Dobile smo kuću u Virovitici, zapravo su nam hrvatski fratri Ćirilo-Metodske provincije ustupili svoju kuću da bi smo uopće mogle početi djelovati. Zamisao sestara iz Slovenije - prve sestre su u Bosnu došle iz Slovenije - bila je otvaranje škola i vrtića. To je bio taj službeni rad, karizma naše Zajednice. No kako su nam u ratnom vihoru oduzete naše kuće, škole i vrtići bile smo primorane povući se u samostan i prihvatići se svakodnevnog posla tj. vođenja domaćinstva. Ali uz taj domaćinski posao preuzeli smo rad katehizacije i obuku crkvenog pjevanja. Bilo je to djelovanje isključivo unutar crkve i samostana, izvan crkvenog dvorišta nije postojao nikakav rad. To je trajalo negdje do šezdesetih godina kad su nam ujedno komunistički vlastodršci zabranili nositi naše odore, morale smo biti obućene obično, građanski i nitko nije smio znati da smo časne sestre. Naša prva poglavarica, sestra Verena Dijaković, je samo radi svoga opredjeljenja morala odležati par godina u zatvoru. Početak našeg djelovanja bio je doista težak i samo velikoj hrabrosti tih žena, sestara koje su neustrašivo kročile i krčile taj put, zahvaljujemo što mi danas, kao novi naraštaj, uživamo plodove tih žrtava i možemo u jednom plodonosnom radu postizati uspjeh.

Moja Zajednica sestara broji danas 270 članica, a djelujemo po cijeloj Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Austriji i Njemačkoj. Područja našeg djelovanja ovdje u Njemačkoj su Mainz, Rüsselsheim, Berlin, München i od nedavno Wiesbaden.

Riječ: Kako to da ste došli u Wiesbaden i kako ste doživjeli našu zajednicu ovdje?

S. Auksilija: U Wiesbaden sam došla iz obostrane potrebe – kako u Wiesbadenu tako i Zajednici kojoj pripadam. Ja sam, prije nego što sam došla u Njemačku, djelovala u jednoj velikoj Zajednici mojih sestara u župi Kloštar Ivanić kod Zagreba. Moja zadaća je tamo bila pastoralni rad. Između ostalog vodila sam jedan mješoviti zbor mlađih, bilo mi je prekrasno i mogla sam ostati, no kako mi sestre trebamo biti na raspolaganju svojoj Zajednici, tako naša provincijalka ima pravo zamoliti sestruru bilo zbog određene kvalifikacije bilo zbog potrebe neke druge župe, da preuzme novu dužnost. Iako nisam morala, ja sam vrlo rado prihvatile novu dužnost. Raditi s našim iseljenicima bio je za mene novi izazov. Došla sam u Mainz gdje moje sestre rade pri svećeničkom Konviktu (Pristerseminar) već 37 godina i gdje sam ja pred duže vremena već boravila pet godina kao mlada sestra, odmah nakon oblačenja. Sada sam se ponovno vratila u Mainz, ali ovaj put radi pastoralnog rada s našim vjernicima u misiji u Wiesbadenu. U Wiesbadenu sam počela raditi 15. kolovoza 2001. Vidjela sam da me ovdje očekuje veliki posao, ali to me nije zastrašilo,

upravo zbog toga i jesam došla. Čula sam priče o nekim nesuglasicama ili nesporazumima u misiji. Što je bilo, ja ne znam i ne želim se opterećivati time. Za mene počinje novo razdoblje, sve ono što župljanji očekuju od mene pokušati će dati ugrađujući u svoj rad sva moja dosadašnja iskustva i sve za što sam se spremala.

Riječ: Vi ste u ovih godinu dana doista puno postigli. Crkveni zbor se je znatno povećao, mogli bismo reći udvostručio i ima već par značajnih nastupa, a osnovali ste i dječji zbor. To je za Wiesbaden veliki napredak. Kako Vam je uspjelo pokrenuti to mnoštvo ljudi i koji su bili uvjeti za primitak? Jeste li samo tražili pojedince koji žele pjevati u zboru ili ste ih birali prema njihovoj glasovnoj i pjevačkoj nadarenosti?

S. Auksilija: Svrha i cilj svakog crkvenog zbora, je li to pučki, mješoviti ili dječji, je prvenstveno dati slavu i hvalu Bogu, pri čemu sposobnosti i talent ne igraju primarnu ulogu.

Zbor se sastaje jedanput tjedno u svrhu priprema za nedjeljno euharistijsko slavlje. Mi kao crkveni zbor trebamo jednostavno pratiti tijek crkvene godine. Crkvena liturgijska godina je vrlo bogata, ona počinje s predbožićnim vremenom, Adventom, slijedi korizmeno odnosno vazmeno vrijeme i vrijeme kroz ostali dio godine. Ta događanja zbor treba slijediti i uvježbavanjem unijeti u repertoar svojih pjesama. Za svaku nedjeljnu sv. misu moramo najprije vidjeti koje je vrijeme crkvene godine i koja su pripadajuća liturgijska čitanja da bi smo pripremili to slavlje.

Na nastupe našeg zbora koje vi spominjete, dakle na smotre crkvenih zborova, gledam s puno blagonaklonosti naprosto radi susreta naših župnih zajednica u inozemstvu, a osobito radi susreta mlađih. To je divna prilika gdje oni mogu još dublje doživjeti Crkvu u iseljeništvu i njeno zajedništvo.

Uspjeli smo pridobiti dio mlađih i novih članova zbora, ali ja ne bih prvenstveno sebi pripisivala taj uspjeh. Ja sam prošle godine, kad sam stigla u Wiesbaden, u prva dva mjeseca imala jako malo vremena i morala se vrlo brzo snaći. Stigla sam u kolovozu, a već u studenom je bila smotra zborova. Željela sam zaobići taj susret, međutim naš župnik, fra Ante je bio vrlo uporan i želio je da se mi uključimo u sva ova događanja bilo unutar naše zajednice ili izvan nje. Nisam imala izbora, morala sam pridobiti nove članove jer je zbor bio premali. Na sreću ljudi su se vrlo rado odazivali, zahvaljujući opet fra Anti koji ih je bodrio. Potom smo užurbano otpočeli vježbanjem za nastup. Nastupili smo na smorti crkvenih zborova u Sindelfingenu i na predbožićnoj večeri Hrvatske kulturne zajednice u Wiesbadenu. Iako je naš nastup bio uspješan i bili

smo pohvaljeni, ja osobno nisam bila zadovoljna, no obzirom na kratko vrijeme nije moglo biti bolje.

Osjetila sam da ljudi vole pjesmu, to je meni bilo jako važno, a ujedno i podrška da nastavim dalje. Moje mjerilo nije nadarenost nekim posebnim glasovnim mogućnostima, već jednostavno prilazim osobama koje imaju volju i želju pjevati, to je najvažnije. Sve drugo se postiže strpljivim, marljivim i upornim radom. Danas imamo četrdeset članova zbora, dvostruko više nego prije, a među njima ima jako dobrih glasova.

Riječ: Osnivali ste dječji zbor, vodite vjeronauk. Može li se djecu lakše potaknuti na rad?

S. Auksilija: Iako rad s djecom i mladima iziskuje puno strpljivosti, puno vremena i razumijevanja i pokadkad treba ići korak po korak da bi se došlo do konačnog uspjeha, ipak je raditi s djecom poseban doživljaj. Djeca vrlo rado pjevaju, vrlo brzo pamte i uče s lahkocom. Osnovala sam ovaj mali zbor u Wiesbadenu kao dio programa u radu s djecom i mladima. Njegova je uloga da se slavlja koja se odvijaju u crkvi ili u našim prostorijama, kao što su sv. Nikola, Božić, Majčin dan, Prva pričest i Krizma, obogate prigodnim sadržajima; igrokazima, pjesmom i sl.. Velika poteškoća je neredovito dolaženje na probe. Roditelji su vrlo zaposleni te često puta ne nalaze vremena za svoju djecu iako bi u stvari željeli da njihovo dijete nastupi. U ovih godinu dana shvatila sam da naše obitelji vrlo veliku važnost pridaju materijalnom dobru. Bogatstvo nije samo po sebi zapreka, ali može jednoga dana postati zapreka da čovjek bude u sebi slobodan. Roditelji prvenstveno žele svom djetetu osigurati blagostanje, u čemu nema ničeg lošeg, ako pri tome ne zaborave da svom djetetu moraju posvetiti pažnju, odvojiti za njega slobodno vrijeme, voditi brigu o pitanju vjere i odrastanju djeteta, zanimati se za sve njegove uspjehe i neuspjehe u školi i van nje i iznad svega pružiti mu puno ljubavi.

Riječ: Ne bi li se tim pitanjem upravo Crkva trebala pozabaviti, tumačenjem i isticanjem tih vrijednosti koje su mnogi roditelji, kao što ste i sami primjetili, zanemarili?

S. Auksilija: Dolazim iz domovinske Crkve gdje sam sudjelovala u jednom *tijeku* žive Crkve. Upriličeni su seminari o duhovnoj obnovi i u Hrvatsku su dolazili karizmatici, svećenici koji su nakon ovog užasnog rata koji nas je zatekao kod nas našli plodno tlo za liječenje duhovnih rana našeg napačenog naroda.

Ovdje u Wiesbadenu i općenito u našoj iseljenoj Crkvi trebali bi se više okrenuti prema obiteljima. Mi imamo djecu, ali nemamo obitelji, nemamo roditelje. Mi imamo vjernike u crkvi, ali pitam se

koliko je to svjesno vjerovanje, koliko je ta vjera unutarnja, osobna potreba. Oni znaju da je božja i crkvena zapovjed doći i slušati misu, tako nas uči vjeronauk. Zasigurno ima istinskih vjernika, ali većina su tradicionalni vjernici i nedjeljnu misu doživljavaju kao obvezu i priliku za susret s poznanicima. Mladi nam nakon Krizme napuštaju Crkvu. Eto, nažalost, nije ta vjera koja je primljena kao dar, a i kroz naš rad, zaživljena. Vjernici bi, doista, iz te nedjeljne sv. mise trebali crpiti snagu i nadahnuće za cijeli jedan radni tjedan, dakle ponijeti tu Božju Riječ sa sobom, na svoje radno mjesto, u svoju obitelj. U svakoj bi se obitelji trebala dogoditi Crkva u malom. Voljela bih kad bismo to uspjeli, a to je sigurno jedan veliki zadatak Crkve i onih koji vode zajednicu. Ne želim kriviti ni obitelji ni nas u Crkvi, ali pod utjecajem svih okolnosti u kojima smo se zatekli i u kojima danas živimo, u društvu s tolikim ponudama i sadržajima koji vabe i odvlače, događa se upravo to da se prave vrijednosti zaborave ili zanemare. Možda bi naš pastoralni rad trebao ići u jednom novom pravcu.

Riječ: Što bi se moglo odmah učiniti?

S. Auksilija: Moja je zamisao i želja da se u moj budući rad i u sve naše programe koje želimo ostvariti uključe i roditelji. Smatram veoma važnim imati redovite susrete s roditeljima. Željela bih da oni upoznaju i provjere što djeca uče, kako bi mogli o tome s njima razgovarati te dublje ući u tu temu i prenijeti je u obitelj. Svakako bi trebalo raditi na duhovnoj obnovi, za to bi se mogle pozvati odgovarajuće osobe koje se bave, na primjer, duhovnim vježbama. Mislim da bi to bilo korisno, možda bi se na taj način uspjelo doći do pravih spoznaja, pravih vrijednosti koje su za čovjeka itekako bitne.

Riječ: U Njemačkoj katoličkoj crkvi postoji praksa posebnih misa za djecu. Nije li to jedan put da se djeci omogući drugačiji pristup prema vjeri? Ne toliko kao obveza, već nešto čemu se raduje.

S. Auksilija: U Hrvatskoj također već postoji slavlje misa s djecom i mladima. To su misa koje su prilagođene dječjem uzrastu. Taj pristup djeci i mladima zahtjeva određenu pripravu, od molitve do propovjedi koja se odvija dijaloski pa do izabira pjesme laganijem ritma. Ovdje kod nas je to problem prostora, mi smo ovdje samo gosti i crkvu moramo dijeliti s njemačkim župljanima. Ni ova misa koju imamo u 12 sati mnogima ne odgovara, ali ne možemo dobiti drugo vrijeme. Svakako bi misa za djecu bile jako potrebne, bar jednput mjesečno. O tome bi trebalo razmišljati. Ono što smo sada u mogućnosti činiti, jest djecu i mlade postupno uvoditi u život liturgijske zajednice koja se okuplja na nedjeljna euharistijska slavlja, gdje redovno

čitaju misna čitanja, predvode molitvu vjernika, služe kod oltara te prikupljaju milodare.

Riječ: Što bi ste na kraju poručili našim obiteljima?

S. Auksilija: "Već se bliži vrijeme blago, kad će izić Sunce drago". To je pjesma Adventa ili Došašća, koja nas poziva na budnost i čežnju za Licem ili Suncem da nas potpuno iznutra obasja i zaogrne svojom toplinom. Ovim putem želim svakoj našoj obitelji da već sada svetkuje Došašće –

vrijeme Božjeg silaska u naš ljudski život, da uistinu doživi Božju blizinu i njegovo rođenje ponajprije u svom srcu a zatim međusobno. Želim da svakodnevno pronalazimo put do tajne božićne radosti, a to je Isus koji se utjelovio i rodio za nas, pridružio se ljudima da zajedno s nama ostane na putu, da bi smo tako kao njegova Zajednica – Crkva donijeli ovom uznemirenom svijetu malo više mira, nade i ljubavi.

Razgovor vodila: Biserka Andrijević

B O Ž I Ć N A P R I Č A

Ela b.b.

Ela je znatiželjno gledala kroz prozor na četvrtom katu trošne kuće koju je, zbog sigurnosti stanara, već odavno trebalo srušiti. Niti kućnog broja nije imala nego je na pismima i ostalim poštanskim pošiljkama jednostavno pisalo b.b. Isto kao i u Elinim dokumentima u kojima je za neke bila samo običan broj. Približavalo se podne i na ulici je bilo sve više ljudi koji su žurili da što prije obave kupovinu i napuste dugačke redove pred blagajnama robnih kuća.

Bilo je adventsko, predbožićno vrijeme kad i oni s najtanjim lisnicama žele kupiti dar i obradovati svoje najmilije. Te je subote bila sama jer su njezini skrbnici morali mlađu sestru Ninu hitno odvesti na specijalni pregled u bolnicu i nisu joj sa sigurnošću mogli reći kad će se vratiti. Ostavili su dovoljno mlijeka, kruha i maslaca da, kad osjeti glad, ima što pojesti a nakon toga uzeti uobičajenu dozu lijekova.

Ove je godine, na jedvite jade s osam godina pošla u prvi razred osnovne škole i postala svojevrsni fenomen, naime, malo se koje dijete na svijetu može "pohvaliti" da ima učionicu i učiteljicu koju ne dijeli s drugom djecom. Posebna "povlastica", koju uživaju samo "odabrani", je da za vrijeme školskog odmora svoj doručak jede odvojena od ostale djece. Zna da je bolesna ali joj nikako ne ide u glavu zašto joj ne daju da se bar za vrijeme velikog odmora igra s ostalom djecom i što je ona to Bogu skrivila da ju se drži u tako strogoj izolaciji. Primjetila je da ju ostala djeca s pristojnjog razmaka znatiželjno promatraju i da među njima ima onih koji bi joj se rado pridružili ali ne smiju.

Jednoga dana, unatoč materinoj zabrani, pristupi joj jedna plavokosa djevojčica i predala maleni omot. "Zovem se Lili i rado bih se igrala i družila s tobom ali mi roditelji i kruta školska pravila to ne dozvoljavaju. Znam da si bolesna ali ja se ne plašim nikakve zaraze a i kako bi tvoja bolest uopće mogla

prijeći na mene. Znaš, kako me ražalostilo kad sam od nekih djevojčica čula da si opasnost za sve nas i da bi te trebalo doživotno strpati u nekakvi zavod za neizlječive i tamo te ostaviti dok ne umreš. U omotu je za tebe i tvoju sestru mali božićni dar kojega sam kupila od svojega skromnog džeparca. Želim da vam Božićno Djetešće podari zdravlje kako bi se jednoga dana udale i rodile zdravu djecu" reče mala plavuša i suznih očiju pretrči "brisani" prostor.

Dragi čitatelji, sigurno pogadate da se u ovoj priči radi o dvije nesretne djevojčice, Eli i Nini, koje su bez ikakve krivnje osuđene od jednog dijela našega, hrvatskoga naroda. Sva uvjeravanja s najmjerodavnijih mjesta ne pomažu da se djevojčice uključe u normalan život, da uživaju u igri sa svojim vršnjacima i da, bar na kratko, zaborave na tešku sudbinu koja ih je snašla. Nisu krive što su im roditelji bili "pozitivni" i što su, umjesto kuće, naslijedile AIDS. Njihovu tešku sudbinu još više su otežali nesavjesni ljudi koji su ih, na neki način, proglašili kugom hrvatskoga društva ne misleći pritom što bi bilo kad bi se u njihovoj obitelji takvo što dogodilo. A moglo bi.

Drage djevojčice, divim vam se kako se hrabro nosite sa zločudnom bolešću i sa svim nedaćama kroz koje prolazite. Vjerujem, da ima još mnogo takvih djevojčica kao što je Lili i koje će vam isto tako jednoga dana prići na školskom dvorištu i reći prijateljsku riječ. Tada će sve maske i svi tabui pasti i vi ćete postati ono na što imate pravo: punopravne građanke svijeta i našega hrvatskog naroda. Neka vam je čestit i blagoslovjen Božić!

Ivek Milčec

Halloween i kulturna globalizacija

Nepromišljenim uvozom američkog engleskog i američkih običaja Europljani se ponizno podvrgavaju američkoj dominaciji

Svi sveti – 1. studenoga – veliki je kršćanski blagdan, duboko ukorijenjen u svijesti europskih naroda. Njegov značaj je za očuvanje poimanja vrijednosti i vrlina u jednom društvu ogroman. Na Sve svete sjećamo se preminulih, s tugom na one nama drage i bliske, sa štovanjem na neznane. Odajemo im počast za dobro koje su činili, za djela na kojima se i naša opstojnost temelji. Posvetiti jedan dan preminulima znači svjesno i nesvesno ustrajati na vrijednostima koje su njih vodile kroz život, sačuvati ih u nama, prenijeti ih na naše potomstvo. U održanju istih vrijednosti kroz mnoga pokoljenja dajemo smisao onome što su nam činili pretci, nalazimo smisao u onome što mi sami činimo, a dušu ispunjamo vjerom kako taj smisao ni smrt ne može oduzeti. Odbacivanje uvriježenih vrijednosti, prikljanjanje novima stvorenih preko noći, vodi nas u nespokoj, nemir, dvojbu i strah – ne samo pred smrću nego, što je još gore, i pred životom. Čak su i diktatorski komunistički režimi, koji su preko noći htjeli odbaciti sve uvriježeno kao nepotrebno i sputavajuće, te zamijeniti novim, pod prisilom boljim, ustuknuli pred blagdanom Svih svetih, promijenivši mu tek naziv u Dan mrtvih.

Uz blagdan Svih svetih vezani su i neki drugi običaji, potaknuti strahom od smrti i praznovjerjem da ju se može otjerati, pa se to nastojalo učiniti bukom, plesom i zastrašujućim maskama. Navodno je iz takvih običaja, koje su iseljenici iz sjeverne Europe donijeli u Ameriku, nastao današnji američki "halloween", bal sablasti i strašila. Nisam istraživao niti želim pojašnjavati kako je nastao halloween, nego samo ustvrditi, da su Amerikanci umjesto blagdana Svih svetih, punog dostojanstva, usvojili nešto što smrt ismijava, a strah prikriva bučnom zabavom. No briga mene za halloween sve dok on ostaje tamo gdje mu je mjesto – u Americi.

Europljani pak, kao da se natječu tko će se bolje povoditi za svim što je američko: odijevanjem, prehranom, jezikom, običajima. Poslije jeans-a, T-shirt-a, sweat-shirt-a i ogrtača s prikazima američke zastave ili natpisa "US Army", poslije hamburgera, sve češćih reklama sa sloganom na engleskom, na red je došao i halloween. Preko radija slušam pozive na kojekakve halloween party-je, u tisku nalazim oglase pune obećanja dobrog provoda, u robnim kućama prodaju sablasne maske, čak su mi i djeca

pozvonila na vrata, pa sam ih morao "udobrovoljiti" slatkišima i voćem da spasim dom od zlih duhova. Što je zabavno Amerikancima mora zabaviti i Europljane. Koliko ćemo čekati na sljedeći korak, na zapuštanje vlastitih tradicija, jer one eto ništa ne znače – Amerikancima?

Koliko su Europljani razmislili, na primjer, o zajedničkom simbolu – europskom stijegu? Koliko je napora uloženo u osmišljavanje žutih zvjezdica na plavoj pozadini? Svaka sličnost s američkim stijegom je naravno, potpuno slučajna. Sličnost? Kakva sličnost? Ta američke zvjezdice su bijele boje i poredane su lijepo i uredno u redove, a i ima ih puno više, čak 50. Nalaze se doduše isto na plavom polju, ali je uz to plavo polje još jedno veće, prugasto, crveno-bijelo polje. Gdje je tu sličnost sa zvjezdicama sasvim druge boje, žute, k tomu još poredanih u krug? I puno ih je manje, samo 12, valjda kao simbol za ono malo većih naroda, a manjima ostaje plavetnilo da se u njemu utepe. Dobro je da nije sivilo. Nikome u Europi nije palo na pamet da kod europskih stijegova često nalazimo ili trobojnicu ili križ dok zvjezdice uzaludno tražimo.

Hoće li Europljani uz tradicije, običaje i simbole početi zapuštati i svoje jezike? Našim djedovima i bakama puno je značilo znati čitati i pisati na vlastitom jeziku. To je bio uvjet za svako bolje zvanje. Danas je pojam pismenosti daleko zahtjevniji, na primjer, nije dovoljno pisati rukom, čak ni važno, jer za pisanje se služi računalom. Ali to je samo pola priče o pismenosti. Druga polovica se tiče jezika, onog kojeg dva čovjeka moraju znati kad se ne razumiju. Jezik je temelj kulture, no nije kultura razlogom što će ona dvojica koja se ne razumiju progovoriti određenim jezikom, već sila jačega - i gospodarski i vojno i politički – i onda kultura više i ne treba. U tome su Europljani (i ne samo oni) složni kao u nijednoj drugoj stvari, toliko složni da se ni dogovarati nisu morali. Kad se ne razumiju, sporazumjet će se jezikom Amerikanaca koji je potekao od engleskog. A tko taj jezik nije kako tako naučio taj je polupismen pa ne mora ni tražiti bilo kakav bolji posao. U Europi se nitko nije sjetio jezika kojim su učeniji ljudi govorili još pred jedno stoljeće, jezikom koji je temeljem nebrojenim umjetničkim i znanstvenim djelima, jezikom koji je

svoju domovinu nadživio četrnaest stoljeća. Naravno da mislim na latinski. Kažu da je mnogo teži od američke inačice engleskog (ne znam, jer latinski nisam učio), ali kažu i da je daleko lakši od kineskog ili japanskog (opet ne znam, ali ču odmah povjerovali) kojeg usprkos sve složenosti, mali Kinezi i Japanci ipak nauče. Što onda ne bi mali Europljani naučili latinski!?

Europljani nisu ni pokušali ozbiljno naći zajednički jezik. Što će im? Kako bi na njemu ugоварali "business"? No kud vodi olako prihvaćanje jezika "business-a" i za ostale potrebe? Ravno u kulturnu podređenost u globaliziranoj kulturi, makar tek u daljoj budućnosti. Europljani podcjenjuju opasnost zamke "laganog" jezika (za razliku od "teškog" latinskog), koja se u engleskom sastoji u tome da se zbog jednostavne gramatike već nakon malo učenja može kako tako sporazumijevati, što opet vodi tomu da se prestane učiti u nadi da će se samo brbljanjem dalje napredovati. To je međutim moguće samo ako vam sugovornik odlično vlada engleskim i uz to vam još želi i pomoći, ali takvih je puno manje od onih koji će poput vas govoriti oskudnim rječnikom i jednostavnim rečeničnim sklopovima na koje ćete se brzo naviknuti i tečno se njima služiti. Upali ste u zamku iz koje se samo s mnogo truda možete izvući (otprilike koliko bi vam trebalo i za latinski), jer engleski je vrlo složen jezik s obiljem teško primjetnih, ali vrlo važnih razlika, na koje, zavarani lakom gramatikom, niti ne obraćate pažnju. Govorite bez zamuckivanja, ali ste ipak u svakoj ozbiljnijoj raspravi beznadno podređeni onima kojima je engleski materinski jezik (makar to bila i američka inačica), jer ne vladate izražajnom složenošću. A jezična podređenost je zametak kulturne podređenosti. Štoviše, nije nezamislivo ni da vam skučenost izražajnih mogućnosti kod uporabe engleskog toliko prijeđe u naviku da se to malo pomalo odrazi i na materinski jezik u obliku osiromašenih jezičnih potreba. Nipošto ne zaboravimo dodati i to da uvođenjem engleskog kao neke vrste "jezika za sve" širom otvaramo vrata uvozu ne samo američkih običaja, morala, nazora i ponašanja, nego i "kulturnih proizvoda" dok je izvoz iz Europe u Ameriku neznatan. Kulturna razmjena preko Atlantika – jednosmernom autocestom?

Možda je neizbjješno, možda čak i dobro, da današnji svijet, barem onaj industrijalizirani dio, postaje prometno, gospodarski, medijski i na mnoge druge načine sve povezaniji, sve sličniji, sve se bolje sporazumijeva. No razloge tog povezivanja, ujednačavanja, sporazumijevanja, brisanja razlika i granica ne nalazimo, kao što bi to trebalo biti, u ljubavi prema drugim ljudima i narodima, u zanimanju za druge kulture, u želji za zблиžavanjem i boljim sviju podjednako, osim možda u rijetkim

iznimkama. Pravi razlog u ogromnoj većini svih spomenutih kretanja nalazimo uvijek i samo u želji za zaradom. Sama po sebi ne bi ni ta želja za zaradom bila odbojna, jer uvijek su ljudi težili boljem životu, ali pogubno je što ona sve više postaje jedinim mjerilom vrijednosti, što poput korova guši i zatire sve ostale vrline, što joj se sve drugo podređuje, što prerasta u okosnicu društvenih promjena koje čovječanstvo vraćaju zakonu jačega, tek je oružje mnogo modernije i učinkovitije od staromodne batine, sablje i zrna.

U bespoštednoj utrci za zaradom preživjet će sposobniji, nesposobnima uskoro neće biti mjesta u novom svjetskom poretku. To će prvo pogoditi pojedince, ali kasnije i čitave narode. Sličnost sa životinjskim svijetom je napadna, samo kod životinja govorimo o jačima i slabijima. Ishod je isti – nemilosrdan, bespoštedan i bezosjećajan izbor. Žele li Europljani takvo društvo? Ako ga ne žele, zašto se ne odupru uvozu tudihi običaji, tuđeg morala, tuđe pohlepe? Zašto se podređuju tuđem jeziku i kulturi?

Za svijet bi bila sreća kad bi se američkom gledanju na "profit" - kao na nešto čemu se sve ostalo mora podrediti, zbog čega je (skoro) sve dozvoljeno, što odlučuje o dobru i zlu, ne po pravdi nego po trenutnoj potrebi - suprotstavilo ustrajanje na temeljnim vrijednostima: moralu, poštenju, dobroti i običajima čuvanim i sačuvanim kroz mnoga pokoljenja, oduprijelo zadržavanjem vjekovnog vrijednosnog sustava koji nikog ne odbacuje nego koristi svima, jer je vodilja i poticaj sposobnima, a oslonac slabije obdarenima. Treba li podsjetiti na kojem se to drevnom nauku temelji taj vrijednosni sustav? Nije li to Kristov nauk?

Haloween je sam za sebe bezazlena dodatna zabava, jedva spomena vrijedna. Još je bezazlenija majica na kojoj se slučajno našla američka zastava. Čak se možda ni zbog nemaštvotog europskog stijega ne bi trebalo uzbudjavati. No proglašavati sve te male stvari tako nevažnim, ni spomena vrijednim, gubljenjem vremena i slično, a sve u svrhu izbjegavanja suočavanja s nečim itekako važnim, a što se baš po mnogim malim stvarima naslućuje, nije više bezazleno. To znači prepustiti se stihiji, izgubiti nadzor nad nimalo bezazlenim društvenim kretanjima, miriti se s promjenama ne znajući kuda vode.

Ivo Andrijević

Skrb za kulturnu prepoznatljivost hrvatskoga naroda

HKZ je u župnom domu "Kardinal Franjo Kuharić" upriličila proslavu 160. obljetnice utemeljenja i djelovanja Matice hrvatske s gostima iz Hrvatske, voditeljima ograna u Križevcima i Petrinji, ujedno i visokim dužnosnicima u središnjici MH-a u Zagrebu

Utemeljenje Matice hrvatske davne 1842. godine bilo je od neprocjenjive vrijednosti za hrvatski narod. Ove godine navršava se 160. obljetnica utemeljenja, 160 godina predanog rada na očuvanju i jačanju hrvatskog samosvojstva uzdizanjem razine kulture i prosvijećenosti hrvatskog naroda. Najveći dio tog vremena Matica hrvatska je činila ono što tuđinska vlast nije htjela, jer je lakše vladala što je narod bio zaostaliji. Otežavala je stoga djelovanje Matice hrvatske, a u obje Jugoslavije čak ni pred nasiljem i zabranom rada nije prezala. Tek zadnjeg desetljeća, utemeljenjem Republike Hrvatske svice Matici hrvatskoj nova zora, ali odmah nailazi i na nove teške preprjeke - velikosrpske osvajačke nasrtaje - zbog kojih mnogi ogranci rade u izbjeglištvu. **160. obljetnica je svjedočanstvo ustrajnosti svim neprijateljstvima usprkos, radosna izvjesnost da je došlo vrijeme ubiranja plodova, moralna obveza da u svojoj državi svoju kulturu dovedemo do procvata.**

Renata Husinec

1842. 2002.

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden kao prijašnji kolektivni član MH (promjenom statuta sukladno hrvatskom zakonu o udrugama to više nije moguće) i danas čvrsto vezana uz Maticu suradnjom i prijateljstvom, osjećala je i želju i obvezu obilježiti 160. obljetnicu Matice hrvatske na prikidan način. I što je prirodnije nego opet potražiti suradnju Matice hrvatske u domovini? Suradnja je i ostvarena, ne samo s domovinom nego i s hrvatskim udrugama u susjednom Mainzu i Frankfurtu, ali i u udaljenijem Düsseldorfu, što ju čini osobito vrijednom. **Konačno je opet jednom uspjela suradnja hrvatskih udruga na jednom zajedničkom projektu, a posebno istaknimo da nas je okupila upravo Matica hrvatska.**

U našoj proslavi u Wiesbadenu, održanoj u subotu 23. studenoga u hrvatskom župnom domu "Kardinal Franjo Kuharić" sudjelovali su djelatnici Matice hrvatske Renata Husinec i Davor Salopek, oboje na visokim dužnostima u središnjici u Zagrebu i u svojim ograncima. Gospođa Husinec, profesor na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima, je članica Upravnog odbora Matice hrvatske i predsjednica ogranka u Križevcima. Gospodin Salopek, dipl. inž. arhitekture, je također član Upravnog odbora i predsjednik ogranka u Petrinji. Otvarajući proslavu zahvalio sam Matici hrvatskoj što nas ona sama povezuje s domovinom više nego sve ostale udruge, savezi, uprave i ministarstva zajedno. Potom je Renata Husinec održala vrlo zanimljivo predavanje o povijesti, razvoju i značaju Matice hrvatske, o plodovima 160-godišnjeg djelovanja i o zadatcima koje pred nju postavlja novo vrijeme. Matica je utemeljena s glavnim zadaćama da hrvatskom narodu omogući

upoznavanje najboljih djela hrvatske i svjetske kulturne baštine, da skrbi za hrvatsku kulturnu prepoznatljivost i da Hrvatsku uključi u europske kulturne stvaralačke razvoje. Sveukupno Matičino kulturno nastojanje proželo je sve društvene slojeve i pridonijelo između ostalog oblikovanju hrvatskog školstva te kulturnih, prosvjetnih i znanstvenih društava i ustanova. Matica je hrabrla hrvatski narod izvan Hrvatske da ne poklekne pred nasiljem što je osobito vrijedilo za krajeve pod fašističkom vlašću. Zalaganjem za dostojanstvo umjetničke riječi i slobodu kulturnoga izraza Matica hrvatska je dala svoj prilog europskim kulturnim vrijednostima. Renata Husinec među nebrojenim izdanjima Matice hrvatske ističe neka najvažnija poput biblioteke "Pet stoljeća hrvatske književnosti", nove još iscrpnije "Stoljeća hrvatske književnosti", te više od dvadeset biblioteka o glazbi, filozofiji, povijesti umjetnosti i drugom. Na kraju izlaganja o Matici Renata Husinec se uzda da je pred nama razdoblje kada ćemo moći još potpunije upoznavati hrvatsko kulturno blago i kada ćemo ga moći još mnogo bolje predstaviti svijetu. U kratkom se osvrtu na rad križevačkog ogranka osjeća promjena u načinu izlaganja koje svojim intimnijim pristupom otkriva svu privrženost, predanost i osobnu zauzetost govornice projektima ogranka od zamisli do oživotvorenja. A križevački se ogrank može podići vrijednim izdanjima i priznanjima kako u obliku nagrada i odlikovanja tako i rasprodanim nakladama.

Davor Salopek

Davor Salopek je izlaganje svoje prethodnice izvrsno potkrijepio stvarnim dogadjajima iz života

jednog ogranka sa svom njegovom burnom prošlošću najtješnje povezanom s prošlošću grada u kojem djeluje. Upravo je Petrinja po stradanjima svog građanstva primjer stradanja hrvatskog naroda. Svojim povijesnim spomenicima svjedoči o iscrpljujućoj borbi s Turcima, u njoj je izdajom završila pobuna Eugena Kvaternika protiv carske vlasti, spomenik koji su petrinčani podigli Stjepanu Radiću, ubijenom po kraljevskom nalogu, komunistički režim je maknuo na skrovito mjesto, 1971. mnogi su u Petrinji izbačeni s posla, proganjani i zatvarani, a od 1991. do 1995. velikosrpski su napadači pokazali svoje pravo lice, porušivši i spalivši staru gradsku jezgru Petrinje, a crkvu Svetog Lovre poravnavši sa zemljom. Kao i grad trpila je Matica hrvatska carsku nepovjerljivost, komunistički režim se 1971. posebno okomio na članove Matice hrvatske, a tek što je ograna, obnovljen 1990., počeo djelovati, članstvo mu je protjerano u izbjeglištvo. Davor Salopek priča o tome kako su tražili jedni druge i okupljali se da i pod gotovo nemogućim uvjetima nastave rad u izbjeglištvu. Usprkos toga što se izbjeglištvo produžavalo iz godine u godinu, ni trenutka nisu posumnjali u povratak, nego skupljali fotografije i pripremali nacrte za obnovu Petrinje kao da je povratak pitanje tjedana ili najviše mjeseci. Dojam svojih riječi osnažio je prikazom diapositiva koji su nas odveli u staru Petrinju i upoznali nas s njenim znamenitim građanima. Ni nakon Oluje i povratka nije bilo predaha za ogrank Matice hrvatske, uključili su se svim raspoloživim snagama u obnovu grada, za koju je dio planova već čekao dovršen. Posebno je zorno predočio izgradnju zbrisane crkve Svetog Lovre, za koju su prekopavanjem morali tražiti preostale temelje.

Usprkos svim nedaćama petrinjski ogrank je imao snage za kulturni i nakladnički rad pa je Davor Salopek s opravdanim ponosom mogao predstaviti knjige koje su izdali i dodati zanimljive priče vezane uz nastajanje svake od njih.

Priča o petrinjskom ogranku najbolji je dokaz povezanosti Matice s hrvatskim narodom, o dijeljenju dobra i zla, o hrabrosti i ustrajnosti. To je priča koja pomnožena stotinu i dvadeset puta, koliko ograna ima, nedvojbeno kazuje o ulozi i značenju Matice hrvatske u prošlih 160. godina i uzdanju u usješno 21. stoljeće, za Maticu i za cijeli hrvatski narod u njegove obje domovine.

Gosti iz domovine imali su vremena i za odgovore na pitanja posjetitelja, a mnoga daljnja pojašnjenja davali su kasnije pri razgledavanju knjiga na prigodnoj izložbi Matičinih izdanja križevačkog i petrinjskog ogranka. Da su ta pojašnjenja bila živa i zanimljiva svjedoči i lijep broj kupljenih knjiga!

Još jednom izložbom te večeri se moramo pohvaliti. Radi se o zbirci starih, dijelom čak povijesnih izdanja Matice hrvatske koju je uz pomoć MH u Zagrebu prikupila udruga bivših studenata hrvatskih sveučilišta AMAC, a koja bi, uspije li naum, trebala postati jezgro jedne mnogo šire zbirke, doduše raštrkane na razne vlasnike, ali okupljene na jedno mjesto – u računalu – i dostupne preko interneta. Zamisao "virtualne knjižnice" predstavio je Ivica Košak, predsjednik AMAC-a, a naša udruga mu je

obećala podršku.

Proslava ovakvog značenja s tako sadržajnim izlaganjima mnoge dojmove ostavi na posjetitelja, a najbolje je dati im oduška u razgovoru i druženju. Uz mali domjenak, večer je nastavljen razmjenom mišljenja, dodatnim pojašnjenjima, ali i dobrom raspoloženju i prepričavanju šaljivih zgoda, koje nipošto nisu rijetke u ispunjenom životu maticara.

Ivo Andrijević

R A Z G O V O R

Renata Husinec

Život u Križevcima bi bez Matice hrvatske bio sigurno siromašniji i dosadniji

Prof. Renata Husinec, višegodišnja članica Glavnog odbora Matice hrvatske i predsjednica ogranka MH Križevci gostovala je u Wiesbadenu povodom obilježavanja 160. obljetnice Matice hrvatske. Iskoristili smo ovu jedinstvenu priliku i zamolili ju za razgovor.

Riječ: Gospođo Husinec, poznajemo Vašu zauzetost u MH, ali bi nas zanimalo, što radite profesionalno?

Husinec: Profesorica sam engleskog i francuskog jezika i radim kao viši predavač za engleski i francuski na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima koje je naša najstarija poljoprivredna obrazovna i znanstvena ustanova, ne samo u Hrvatskoj nego u cijeloj jugoistočnoj Europi. Prije prvog svjetskog rata ovdje su dolazili na školovanje, osim studenata s područja tadašnje Hrvatske, i studenti iz Bugarske, Galicije, Finske i drugih europskih zemalja. Dakle, mi smo bili kolijevka prvih poljoprivrednih stručnjaka gdje se u stvari nakon ukidanja kmetstva 1848. hrvatsko gospodarstvo i poljodjelstvo podizalo praktički iz ničega.

Riječ: Koliko je staro to učilište?

Husinec: Učilište postoji od 1860., dakle pune 142. godine. Upravo smo nedavno svečano obilježili tu obljetnicu s jednim prekrasnim koncertom našeg vrlo poznatog gitarista Ištvana Remera.

Riječ: U MH ste poznati kao veliki borac, pokatkad i oštar kritičar i vrlo vrijedan djelatni član, te kao osoba koja je sposobna svoj polet prenijeti na druge. Eto i mi smo to osjetili tijekom Vašeg boravka u Wiesbadenu. Kako Vam to uspijeva?

Husinec: Veseli me ako ste to osjetili. Volim to što radim, nije mi teško i ako dio te svoje volje i

energije mogu, kako vi kažete, prenijeti na druge onda je to u svakom slučaju pozitivno i raduje me. Kad gledam knjige uredno poslagane na polici, naše knjige, izdanja MH Križevci obuzima me zadovoljstvo i doživljavam ih gotovo kao svoju odnosno našu djecu.

Riječ: Predsjednica ste križevačkog ogranka od njegovog utemeljenja 1990. pa do danas, ako se ne varam?

Renata Husinec poklanja HKZ-u knjige križevačkog ogranka matice hrvatske

Husinec: Točno, no ne radi se o utemeljenju novog ogranka, nego o ponovnom osnivanju, odnosno njegovom obnavljanju. Ponosni smo da se među

samim osnivačima Matice hrvatske nalazi nekoliko Križevčana. To su oni koji su dali 50 kruna za Glavnici koju je prvi predsjenik, grof Janko Drašković osnovao 1842. A kasnije, nakon utemeljenja Matice hrvatske je, kao što znate, djelovala preko svojih povjerenika. Tih povjerenika bilo je i u Križevcima. Bili su to su obično vrlo ugledni građani, župnici, gradonačelnici, liječnici, koji su okupljali podupirajuće članove čija je osnovna zadaća bila kupovati knjige MH i širiti knjigu u hrvatski puk odnosno među križevačkim stanovništвом. Kasnije su bili formirani pododbori MH. Naš križevački pododbor je osnovan 1965. godine i od tada je neprekidno djelovao kao i svi ogranci MH do Karadordjeva, odnosno do 1971. kad se djelovanje MH zabranjuje. Predsjednik i tajnik križevačkog ogranka, na sreću, nisu završili u zatvoru, ali su, obzirom da su predavali na gimnaziji, izgubili radna mjesta i bili prisiljeni promijeniti profesije kako bi mogli opstati. I nakon gotovo dvadesetgodišnje šutnje, mi smo odmah, čim je došlo zeleno svjetlo da se obnovi djelatnost, 1990. godine, u studenom, priredili obnoviteljsku skupštinu na kojoj je, u ime Glavnoga odbora, bio akademik Jelčić, tadašnji potpredsjednik MH.

Riječ: Slovite kao jedan od najdjelatnijih ogranaka MH. Koji su najveći uspjesi vašeg ogranka u ovih dvanaest godina?

Husinec: Imamo četrdeset članova-radnika, dakle doista smo jedan od najdjelatnijih ogranaka MH. Mi smo odmah nakon obnavljanja počeli ne samo s planovima kako to često biva, nego i s ostvarenjem mnoštva različitih kulturnih događaja. Vrlo uspješna i najvažnija je naša izdavačka djelatnost. Ona obuhvaća oko dvadeset različitih naslova za koje s ponosom možemo reći da su privuki pažnju i bili vrjednovani od najstručnijih ljudi u MH. Mi smo jedini ogrank u Hrvatskoj koji je dva puta dobio nagradu Ivan Kukuljević Sakičinski za najbolju knjigu ogranka. Prvi put za »Kalničke plemenitaše« čija je autorice naša ugledna povjesničarka i povjesničarka umjetnosti Lelja Dobronić, a drugi put, ove godine, za knjigu o liječniku, polihistoru, putopiscu, prevoditelju, zagovorniku zdravoga života i prosvjetitelju dr. Franu Gudrumu Oriovčaninu. Objavili smo također devet tematskih kalendara. Spomenut će samo nekoliko tema: Križevci u riječi i slici, 600. obljetnica krvavog sabora križevačkoga, knjižno blago grko-katoličke katedrale u Križevcima. Za taj kalendar smo bili osobito pohvaljeni, jer smo na neki način upozorili hrvatsku javnost na jednu vrlo, vrlo vrijednu knjižnicu s preko 6000 knjiga, od inkunabula do knjiga 19. stoljeća. Da takvo blago postoji u njihovom gradu nisu znali čak ni mnogi Križevčani.

Riječ: Koliko su veliki Križevci?

Husinec: Križevci su vrlo mali grad. Sam grad ima oko 12 000 stanovnika, a s pripadajućim selima 24000 stanovnika. Danas se sa sjetom govori o starim Križevcima, o gradu koji je svijetlio u povijesti. Iako je to bio slavni srednjevjekovni grad, slavan i u doba hrvatskoga preporoda, jer su tamо dolazili slavni Ilirci, on nažalost danas gospodarski stagnira. Međutim, on gospodarski nikad nije bio jak. To je oduvijek bilo školsko središte. Uz gospodarsko učilište mi smo imali jednu od prvih gimnazija u Hrvatskoj. Pavlini su 1674. osnovali gimnaziju i pavlinski samostan, a od 1920. djelovala je učiteljska škola. Sada imamo dvije osnovne škole, veliku obrtničku školu, srednju gospodarsku tj. poljoprivrednu školu, gimnaziju i već spomenuto gospodarsko učilište.

Riječ: Kakva je uloga MH u kulturnom životu jednog ovakvog manjeg središta?

Husinec: Život u Križevcima bi bez Matice hrvatske bio sigurno siromašniji i dosadniji. Osim Matice postoje, naime, još samo one institucije koje su podržavane od države kao što su gradski muzeji i gradska knjižnica. MH je udruga zaineresiranih građana koja nastoji ustaliti kulturni život. Osim tiskanja knjiga i kalendara mi obvezno predstavljamo knjige. Predstavili smo preko sto različitih knjiga u zadnjih deset godina, naročito nagradivanih knjiga. No osim samih književnih večeri organiziramo i tribine gdje nastojimo prozborigi o svim mogućim društvenim pojавama. To shvaćamo kao ostvarivanje jednog od temeljnih zadataka MH, a to je širenje prosvjete, odnosno prosvjetiteljsko djelovanje među svojim članstvom i pučanstvom. Jedna o zapaženih djelatnosti je svakako glazbeni život, koji smo isto tako obogatili upriličivši na desetke koncerata, ali ne samo amaterskih sastava i glazbenika, već smo dovodili vrhunske glazbene umjetnike u Križevce ili naše članove odvodili u Zagreb u HNK ili na Matičine koncerte koje je priredila središnjica.

U zadnje vrijeme možemo se pohvaliti i ponudom likovne umjetnosti. Jedan naš novi član, mladi akademski slikar, je predložio da se u našim prostorijama, a imamo krasane prostorije u središtu grada, otvari mali salon, galerija gdje bi se redovito, jedanput mjesечно, priredivale izložbe akademskih slikara. To jako dobro uspijeva i tu se okupljaju, što mene osobito veseli, mladi ljudi.

Svojim radom nastojimo obuhvatiti sva područja umjetnosti i time obogatiti kulturni život građana, što je za jedno takvo malo središte kao što su Križevci i te kako potrebno.

Tečaj njemačkog jezika

Tečaj njemačkog upravo počinje

Otvaranjem doma "Franjo Kuharić" stvorenim su uvjeti za nesmetano odvijanje mnogih aktivnosti Hrvatske kulturne zajednice. Pored folklorne grupe koja se može pohvaliti dugogodišnjim uspješnim postojanjem, HKZ je ponudila tečajeve njemačkog i hrvatskog jezika, a od siječnja sljedeće godine započinje s radom i tečaj služenja računalom. Razvijen je i program za slobodna nedjeljna poslijepodneva na kojima se uz program vezan za njegovanje hrvatskog jezika i kulture u prisnom ugodaju pruža prilika za zajedničko druženje i povezivanje koje ima iznimnu važnost u sadašnjem svijetu u kome se ljudi sve više otuđuju.

Kornelija Reitel s nekoliko polaznica

Tečaj njemačkog jezika započeo je 15. listopada i održava se svakog utorka u 19:00 sati. Polaznici tečaja su uglavnom žene koje su i pored brojnih obveza našle vremena a i volje da dopune manjkavosti u svom poznavanju njemačkog jezika. Da su se tečaju odazvale uglavnom pripadnice ljepšeg spola dokazuje još jednom da su žene spremnije za učenje, spremnije priznati da se znanje kojim raspolažu može i popraviti i nadograditi.

Svi polaznici se uspješno služe njemačkim jezikom u svakodnevnom govoru, no neki slabije vladaju

njegovom gramatikom. Usporedba se može povući s učenjem materinskog jezika. Prije nego smo krenuli u školu svi smo savršeno naučili govoriti. Sljedeći korak je bio naučiti pisati. Kad smo i to savladali pojavili su se nekakvi rodovi, imenice, glagoli, nominativi, dativi, pa subjekti i predikati. Tek sad se sve izmiješalo i učinilo nam se da još manje znamo nego na početku. Zapravo je to prirodno, jer što više učimo čini nam se da sve manje znamo. Svaki se od nas zapita, trebam li ja sve to. I onda se barem jednom u životu pojavi situacija kada nam se učini da smo neke stvari u školi "prespavali". Cilj ovog tečaja je naučiti koristiti jezik kojim uglavnom svi vladaju, naučiti pravilno pisati. A to upravo i jesu poteškoće polaznika. Kako odgovoriti na pitanje, je li imenica u dativu ili akuzativu kad smo davno zaboravili da ti pojmovi postoje. Naravno kao i uvijek neki su se lakše uključili u rad dok drugi i dalje još traže smisao učenja nekakvih padeža.

Polaznici tečaja odgovaraju na pitanja

U grupi vlada vrlo dobro raspoloženje osim kad iz nekih nepoznatih razloga ne radi grijanje. Na stolu se nađu svaki put slastice, voće ili bomboni koje ponudi netko od polaznika. Nade se i vrijeme da se proslavi nečiji rođendan uz svježi kolač i čašu pjenušca. Osim ponekog izleta u osobne razgovore, svi polaznici su pokazali jaku želju da što više nauče do kraja ove godine do kada je trajanje tečaja predviđeno. O nastavku iduće godine odlučiti će daljnje zanimanje polaznika. Ponekome se učinilo preteško što je i razlog gubljenju volje i odustajanju. Novim polaznicima bi se svakako radovali pogotovo kad bi sa sobom donijeli malo znanja potrebnog u svakodnevnoj konverzaciji kako bi se pridružili našim jezičnim vježbama, a i onim drugim neobaveznim.

Kornelija Reitel

Wir lernen kroatisch

Nach den Sommerferien war es an der Zeit, die geplanten Sprachkurse zu verwirklichen, einer davon war der Kurs der kroatischen Sprache. Eine qualifizierte Kursleiterin hatten wir schon: unser sehr engagiertes Mitglied Frau Štefica Kolumbić. Der Schulungsraum wurde uns von der Kroatischen katholischen Mission zur Verfügung gestellt, es fehlten nur noch die Kursteilnehmer. Nicht ganz, einige Interessierte kannten wir schon, aber wir wollten versuchen, noch einige dazu zu gewinnen. Also verschickten wir einen Informationsbrief in unseren Bekanntenkreis, aus dem wir ein paar Zeilen anführen:

"Die Kroatische Kulturgemeinschaft Wiesbaden, ist in ihren ununterbrochenen Bemühungen, die deutsch-kroatische Freundschaft und Verständigung zu vertiefen, einen sehr praktischen Schritt weitergegangen: Wir werden ab Oktober diesen Jahres einen Kurs der kroatischen Sprache anbieten. Es kann viele unterschiedliche Gründe geben, warum ein Deutscher die Kenntnisse der kroatischen Sprache braucht oder wünscht, viele Gelegenheiten, wo man kroatisch verstehen und mitreden möchte, aber wenn auch nur eine für Sie zutrifft - und das wissen Sie selbst am besten - können Sie jetzt das richtige tun – kroatisch lernen!"

Moritz Voges, Wilfried Wartmann und Sven Jöckel

Einige Teilnehmer sagten uns dann auch was sie dazu bewegt hat kroatisch zu lernen:

"Ich bin 23 Jahre alt und lege zurzeit das erste juristische Staatsexamen ab. Mit der kroatischen Sprache bin ich zum ersten Mal vor fünf Jahren in Kontakt gekommen, als ich meine aus Kroatien stammende Freundin kennenlernte. Sowohl in ihrer Familie als auch in zahlreichen Urlauben in Kroatien habe ich bereits einen gewissen Wortschatz aufgebaut, und nun möchte ich versuchen die Sprache „richtig“ zu erlernen. Ich hoffe dies zusammen mit den anderen Kursteilnehmern bei Frau Kolumbić erreichen zu können."

(Moritz Voges)

"Meine Frau Karmela ist Kroatin. Sie kommt von der Insel Krk. Wir fahren oft nach Kroatien in Urlaub. Viele Familienangehörige leben dort und auch viele Freunde. In Deutschland leben die Eltern und Geschwister meiner

Frau. Bei Besuchen wird fast nur kroatisch gesprochen. Diese Menschen sind mir wichtig! Um sie besser zu verstehen, lerne ich kroatisch."

(Sven Jöckel)

Fr. Kolumbić, Marianne u. Wolfgang Krück, Denis Novak

"Warum ich kroatisch lernen möchte hat einen praktischen Hintergrund. Ich bin mit einer Kroatin verheiratet und wir haben einen Sohn. Wenn die beiden sich auf kroatisch unterhalten, kann es vorkommen, dass ich nicht mitbekomme, um was es geht. Das möchte ich ändern.

Ein weiterer Grund ist beruflich bedingt. Da ich immer wieder beruflich in Kroatien zu tun habe, ist mir aufgefallen, dass man sich nicht überall mit englisch oder deutsch verständigen kann. Manchmal wären ein paar Worte in kroatisch sehr hilfreich.

Es fällt mir auf, dass einige Worte im Dialekt anders lauten als ich sie kenne.

Das ist wohl so in jeder Sprache, und ich werde es auch lernen."

(Wilfried Wartmann)

Es gibt auch ganz andere Gründe, warum man kroatisch lernen möchte, als die eben aufgeführten. Zum Beispiel, gibt man sich nicht zufrieden mit guten Sprachkenntnissen, man möchte noch besser sowohl sprechen als auch schreiben können! Ein typisches Beispiel sind die Kinder in Deutschland lebender kroatischer Eltern, die oft nur deutsch perfekt beherrschen. Frau Štefica Kolumbić hat kurzentschlossen noch einen freien Abend geopfert und einen Kroatischkurs für Fortgeschrittene gebildet, der zur Zeit von einigen jungen Kroaten/innen besucht wird.

Im Januar 2003 werden beide Kurse fortgesetzt, vielleicht mit einigen neuen Teilnehmern. Unsere Leser können uns dabei helfen: Wenn Sie in Ihrem Bekanntenkreis jemanden kennen, der Interesse an dem Kroatischkurs haben könnte, informieren Sie ihn bitte über unser Angebot.

Allen Teilnehmer wünschen wir viel Erfolg!

(IvAn)

”Samo” nedostaje more

Ljetnji susret stranaca 2002.

Posluživanje gostiju

Prostor Kranzplatz, oaza odmora usred gradske vreve s vrelim izvorom ljekovite vode ovaj put je udomio 26. ljetnji susret stranaca koji se održao 7. rujna. Ljepši dan za jedan susret na otvorenom nije se mogao poželjeti. Oko deset sati internacionalni štandovi su bili spremni za prve posjetitelje koji su došli uživati u šarolikosti običaja i tradicija. Cilj susreta nije samo pokazati uspešno zajedničko življenje stranaca i Nijemaca, nego i toleranciju među samim strancima iako ona u političkom smislu nije uvijek tako miroljubiva. Istovremeno je to i prilika da oni koji su daleko od svoje domovine barem jedan dan imaju osjećaj da su kod kuće.

"Poljska kuhinja" u šatoru HKZ-a

U šarolikosti i mnoštvu tražimo štand na kojem piše "Dobro došli". Pored njega stoji i natpis na njemačkom "Herzlich willkommen". Slučajne ili namjerne posjetitelje dočekuju ljubazna lica članova Hrvatske kulturne zajednice na kojima se ne vide tragovi umora iako pripreme traju već mnogo duže

od zvaničnog početka u deset sati. I sam posao oko pripreme započeo je nekoliko mjeseci prije kako bi se što spremnije dočekao ovaj dan. Ispod lijepo uređenog novog šatora našlo se sve što predstavlja Hrvatsku: stijeg, krajolici iz primorja koji svakom promatraču izmame uzdah čežnje, na stolovima pored cjenika i turistički prospekti hrvatskih krajeva, prije svega s mora, jer to je, mora se priznati, jedno od najvećih bogatstava kojima Hrvatska privlači strance. Na cjeniku su uglavnom jela i pića iz domaće kuhinje. Ako možda pržene sardele i lignje nisu prispjele ravno iz Jadranskog mora onda se je bar načinom pripreme pokušalo oživjeti domovinski ugodaj. Uz to odabrana vina, babić, graševina, prošek, i vrele zrake sunca bude primorske osjećaje. "Samo" nedostaje more. Iz hrvatske kuhinje stigao je i grah s kobasicama pripremljen po domaćem receptu. Tko ga je probao nije mu mogao naći "manu". Nažalost mnogi se nisu usudili grijati toplim grahom na ljetnjim temperaturama. Drugačije je bilo s vinom, mnogima nije smetalo da ih čaša dobrog vina ugrije. U prilog ide da je Wiesbaden poznat po vinogradarstvu pa su njegovi stanovnici ljubitelji vina. Kolači su predstavljali internacionalnu kuhinju jer su se pored domaćih našli i njemački. Možda to kod nekoga može izazvati razmišljanja o tome je li trebalo ponudu ograničiti samo na nacionalna jela i pića. Za mene je to jedan od mnogobrojnih znakova prilagodavanja svijetu u kojem živimo, spremnost prihvaćanja običaja drugih naroda. Stolovi su bili popunjeni mješovitim društvom a razgovor se nesmetano odvijao i na njemačkom i hrvatskom jeziku.

Dobro raspoloženje za stolovima HKZ-a

Nastup Fčlklorne grupe HKZ-a

Skoro nijedan nastup HKZ-a ne prolazi bez ženske folklorne grupe. Iako joj pokatkad prijeti raspad zbog sve manjeg priliva novih članova ipak zahvaljujući upornom radu i volji pojedinih članica uspijeva ponovno oživjeti što dokazuje svojom nazočnošću na mnogim priredbama u Wiesbadenu i okolici. I ove godine su nastupili u kulturnom programu i uz pjesmu pokazali najljepše hrvatske narodne plesove.

Zanimljivo je što čovjek doživi na jednom ovakvom internacionalnom susretu. Jedan posjetitelj, Nijemac, je došao vjerojatno da osvježi svoje znanje hrvatskoga jezika jer se nije mogao odlučiti što će

jesti i piti. Usput je uspio ispričati na relativno dobrom hrvatskom ponešto iz svoje biografije i da je njegova supruga iz jedne azijske zemlje a ne Hrvatica što je bilo za očekivati. Jedna Mađarica priča uz čašu graševine da upravo dolazi s "Theaterfesta" (u istom danu je održan u Kurparku) i da se mnogo ugodnije osjeća kod nas, posebno kod Hrvata, jer Hrvatsku posjećuje svake godine i uživa u gostoprimstvu i prijateljskoj riječi. Povjerujmo rimskoj izreci "In vino veritas".

Pred šatorom HKZ-a

Možda bi ovom prilikom trebalo potaknuti i ostale hrvatske sugrađane u Wiesbadenu da svojom posjetom ne samo ovakvim skupovima nego i zauzimanjem u Hrvatskoj kulturnoj zajednici doprinesu očuvanju hrvatske kulture, običaja i tradicije u Njemačkoj. Isto tako ovom prilikom zaslužuju pohvalu svi oni članovi HKZ-a koji su zasluzni da je i ovaj nastup uspio. Ne bi bilo lako spomenuti sve one koji su radili na pripremama jer ih je mnogo, ali kako svaka pomoć dobro dođe pozivamo na suradnju što veći broj Hrvata u Wiesbadenu. Od ovogodišnjeg ljetnjeg susreta stranaca rastajemo se u nadi da ćemo se sljedeće godine ponovo sresti na istom ili sličnom mjestu.

Kornelija Reitel

Unutar šatora

Oštar, ali uvijek pošten kritičar

HKZ je u župnom domu "Kardinal Franjo Kuharić" priredila prvo u nizu "nedjeljnih poslijepodneva" koja će se održavati jednom mjesечно, posvećeno Antunu Gustavu Matošu

Jozo Šimundić

Dopustite malo uvod prije izvješća o prvom nedjeljnog poslijepodnevu koje je predsjedništvo HKZ-a zamislilo odmah nakon svečanog otvorenja novog hrvatskog župnog doma. Pritom se nije radilo o nečem novom, nego o obnavljanju "otvorenih poslijepodneva" održavanih prije više godina u bivšim prostorijama hrvatske misije u Waldstr. 95, a s kojima se prestalo kad je hrvatska misija preselila u Holsteinstr. 15 gdje je duže vremena dijelila prostorije s njemačkom župom Sankt Killian. Temeljna zamisao je ostala ista: program bi trebali priređivati i izvoditi mi sami za sebe, Hrvati iz Wiesbadena i cijelog rajske-majnskog područja, bez obzira na članstvo u HKZ-u. Prijedlog može dati svatko tko vjeruje da bi "njegovo poslijepodne" privuklo posjetitelje, bilo da želi nastupiti kao izvođač određenog programa, bilo da bi rado posjetio određenu vrstu priredbe. Naš župnik, fra Ante Bilokapić, je odmah dao svoj pristanak, kao što je bez oklijevanja podržao i mnoge druge priredbe HKZ-a u hrvatskom župnom domu. To što je prošlo oko pola godine prije prvog "nedjeljnog poslijepodneva" ima više razloga, na primjer: mnogi praznici, proljetni i ljetni dopusti, popunjeno slobodnih vikenda drugim programima itd. No u listopadu smo konačno našli jednu, po svemu pogodnu nedjelju.

Program je bilo mnogo lakše naći. U Mainzu, u

tamošnjoj Hrvatskoj kulturnoj zajednici s kojom održavamo vrlo prijateljske odnose, imali smo priliku čuti njihovog člana, Jozu Šimundića, kako s mnogo poznavanja govori o Tinu Ujeviću i vrlo osjećajno krasnoslovni njegove pjesme. Na našu zamolbu rado je pristao doći u Wiesbaden i ispuniti naše prvo nedjeljno poslijepodne.

Tema: "Život i djelo A. G. Matoša" privukla je tridesetak posjetitelja, naravno pre malo, ali odavno smo – iako ne bez gorčine – uvidjeli da od tolikih Hrvata na riječima, malo njih ostane na djelu. No vrijednost poslijepodneva time nije bila umanjena.

Posjetitelji poslijepodneva posvećenog Matošu

Jozo Šimundić je o Matošu govorio proživiljavajući njegovu sudbinu, radujući se njegovim uspjesima, tugujući zbog progona kojima je bio izložen, žaleći što je zbog teškog života manje pisao nego što je po svom velikom talentu mogao, diveći se njegovom radu nepotkuljivog kritičara oštra uma, britke riječi i pouzdane prosudbe, zbog kojih ga cijeniše, ali ga se i bojahu, pa čak i mrziše. Tu zauzetost Matoševim životom prenio je predavač i na slušatelje, privukao njihovu pozornost, zaokupio ih svojim suosjećanjem. U opisu Matoševih djela Jozo Šimundić zrači oduševljenjem i ljubavlju, a svako razdoblje Matoševog stvaralaštva zorno dočarava krasnoslovom njegovih pjesama. Većinu ne čita, jer ih zna napamet, jer mu izviru iz srca.

Jozi Šimundiću smo zahvalni što nam je ispunio jedno poslijepodne svojim znanjem, svojim oduševljenjem i svojom ljubavlju prema Matošu i umjetnosti pisane riječi, lijepe, naše hrvatske riječi. Iskreno se nadamo da ćemo ga još kojom prilikom pozdraviti u Wiesbadenu.

Ivo Andrijević

Novo predsjedništvo, stare poteškoće

Izborna skupština HSKNJ-a je održana 2. studenoga u Bad Homburgu

Tijek izborne skupštine je određen unaprijed postavljenim zadatcima - izborom tijela HSKNJ-a, a k tomu je i vremenski ograničen, pa se nije mogla očekivati bilo kakva plodnija rasprava o teškoćama koje tiše ovaj savez hrvatskih udruga djelatnih u Njemačkoj. A teškoće se nije moglo ni prečuti ni previdjeti, kako u izvješćima predsjednika, tajnika i rizničara, tako ni u žustroj raspravi o izvješćima u kojoj su jedva svi uspjeli doći na red koji su se javili za riječ. Izdvajam jednu rečenicu iz izvješća prvog tajnika, Ante Čurkovića, koja se može slikovito prenijeti na cijelokupno stanje kongresa: "Mnogo sam radio, a vrlo malo uradio". Reče on time ono što svi osjećamo - mnogo dobre volje koje je prethodno predsjedništvo pokazalo i truda koje je uložilo još nije urodilo željenim plodovima. Ni rasprava nije tu mogla ništa promijeniti, nego tek potvrditi kako je nalaženje rješenja odgodeno i prepušteno novom predsjedništvu. Ipak je jednoglasno prihvatanje razduženja starog predsjedništva bilo više od uobičajenog postupka, to je ujedno bila i pohvala za hrabrost, volju i snagu da se o ulozi HSKNJ-a počne drukčije razmišljati, njegov rad u mnogočemu mijenjati.

Izbor novog predsjedništva, kongresnog odbora, časnog suda i nadzora riznice protekao je uglavnom zadovoljavajuće, jer je za većinu položaja bilo više kandidata, samo je za nekoliko njih nedostajao protukandidat. Prijasjni predsjednik i oba dopredsjednika su ponovno izabrani (dr. Slavko Leban, Slavko Majić, Karl Müller) dok prvi i drugi tajnik i rizničar nisu ponovno kandidirali, pa su na njihova mjesta izabrani Dragica Anderle, Edvin Bukulin i Josip Kocijan. Ostala mjesta u predsjedništvu raspodijeljena su podjednako na novoprdošle i prijašnje članove, pa je time u novo predsjedništvo ukupno izabrano oko pola novih članova. Ponadajmo se da je to najpogodniji omjer za nastavljanje svega valjanog i provjerenog s jedne strane, ali i neophodnog traženja novih puteva s druge strane.

U prošlom broju "Riječi" (kao i u mnogim drugim brojevima) dovoljno je rečeno o teškoćama koje

treba prevladati, dijelom i o tome kako ih treba prevladati, pa to ne treba ponavljati, pogotovo što na ovoj izbornoj skupštini – kako je već i rečeno - nije bilo vremena za traženje rješenja. Meni se međutim čini bitnim nešto, što HSKNJ nikako ne može sam riješiti – suradnja s domovinom. Za suradnju je potrebno dvoje, dakle ne samo spremnost kongresa na bezuvjetno poštivanje volje hrvatskog naroda izražene izbornim ishodom, pa time i prihvatanje predstavnika zakonodavnih i izvršnih tijela RH bez obzira na stranačku pripadnost, nego i (konačno) uvidanje (bilo koje) vlasti u domovini da je hrvatsko iseljeništvo dio hrvatskog naroda s kojim hrvatstvo može biti samo jače. Koliko jače – to će biti odvisno o iskrenosti i dobromanjernosti u razgovorima iseljeništva i domovine i o sposobnosti u postizanju valjanih i dugoročnih dogovora, koji će preživjeti (ili nadživjeti) svaku smjenu vlasti. Uvjeren sam da je HSKNJ spremna na takav razgovor.

Ne zaboravimo međutim HSK - onaj svjetski! Uvida u njihovu spremnost na razgovor i dogovor s ovakvom ili onakvom vlasti u domovini nemam, a teško ga i mogu imati kad njihovi predstavnici kao da zaobilaze Njemačku. Vjerujem predsjedniku HSKNJ-a kad kaže da su predstavnici HSK uvijek bili pozvani na godišnje skupštine u Njemačkoj, međutim odavno nikog od njih nismo vidjeli. Hoćemo li proći kroz ista uvjeravanja, kroz koja je prošao HSKNJ da je osipanje članstva neizbjegivo, ako se o članovima ne vodi briga i ako im se ne polažu računi? Koliko će dugo HSK zadržati svoje članove (nacionalne kongrese poput HSKNJ) ako ne mari za njih i ne brine o njihovom mišljenju? Koliko će ga u domovini ozbiljno shvatiti kao predstavnika svih iseljenika, znači i onih itekako brojnih koji žive u Njemačkoj, ako ga Njemačka ne zanima?

"Riječ" zahvaljuje dosadašnjem vodstvu HSKNJ-a na trudu za oživljavanje kongresa u Njemačkoj, ujedno čestita novoizabrano vodstvu i želi im da uspješno nastave putem jačanja uloge kongresa u boljem (spo)razumijevanju s domovinom.

Ivo Andrijević

Miris lavande i ružmarina

Sveta Nedjelja na otoku Hvaru

Svake godine ljetujem u malom "mistu" na otoku Hvaru, idiličnom primorskom selu, svega nekoliko kilometara udaljenom od grada Hvara.

Lučica zaklonjena lukobranom

Nažalost još prije domovinskog rata planirana cesta Sveta Nedjelja – grad Hvar stoji još uvijek samo "ucrtana" u planovima, pa čak i na nekim kartama, dok u stvarnosti nije ni započeta. Putovati iz Svete Nedjelje u grad Hvar znači voziti se kružno cijelim otokom kroz veća i manja mjesta, primjerice kroz Jelsu i Starigrad oko četrdeset minuta, dok bi se planiranom cestom došlo za desetak minuta.

Sveta Nedjelja je smještena na visoravni u podnožju hvarske gorje i tu uglavnom žive starosjedioci mjesta. Poviše sela uzdiže se najviši vrh otoka Hvara Sveti Nikola. Podno sela, uz more, sagrađeno je zadnjih petnaestak godina, moglo bi se reći, još jedno naselje. Tu su mještani za potrebe turizma sagradili nove kuće. Ima i mnogo pridošlih koji su kupili zemljišta i sagradili kuće za ljetovanje, ili za iznajmljivanje turistima.

Oko tridesetak starosjedilačkih domaćinstava bavi se vinogradarstvom, ribarstvom, maslinarstvom, pčelarstvom, lavandom i turizmom. Zadnjih godina primjećujem, nažalost, opadanje nekih od navedenih gospodarstvenih grana, maslinarstva i lavande, na uštrb turizma. Ipak se mora priznati da najviše prihoda donose vinogradi i turizam.

Svaka obitelj ima ribarski brodić kojim love ribu najčešće za svoje osobne potrebe, ili ljeti za potrebe turizma. Naročito dobra lovišta su oko otočića Šcedra, koji je Svetoj Nedjelji "na dohvrat ruke", gdje ima vrlo slikovitih ribom bogatih uvala. Do tih uvala, osim privatnom brodicom, može se za ljetnih mjeseci stići uspostavljenom brodskom linijom iz susjednog sela Zavale. Predpostavljam da će se takvi izleti na Šcedro, čije uvale obiluju čistim

plažama a sam otočić mirisnim primorskim raslinjem, dogodine održavati i iz Svete Nedjelje, obzirom na to, da je ove godine sagrađena marina za prihvat brodova, jahta i drugih plovila. Za izgradnju je zaslužan mještanin Zlatan Plenković, vinar iz mjesta, koji već puno godina u svojoj vinariji proizvodi širom Hrvatske poznata vina "Zlatan - plavac" i "Zlatan - otok".

Sveta Nedjelja ima više krasnih malih plaža i jednu veću koja se zove Zagon. Poviše Zagona je mještanin Antun Ščepanović napravio kamenu kućicu koja se izvanredno uklapa u ambijent i turisti mogu kupiti grožđe, vino, prošek, lavandu, kavu ili osvježavajuće piće. Uz obalu se nalaze još dva restorana gdje se može naručiti dobra hrana ili osvježavajući napitci.

Crkva u središtu mjesta

Usred sela uzdiže se prekrasno crkveno zdanje, ukras sela, zgrada mjesne zajednice, škola, lambik

(kuća za kuhanje lavande), vinarija i trgovina mješovitom robom. U toj trgovini "Kod Jakova" može se nabaviti sve što je za domaćinstvo potrebno. Selo ima struju, telefon i vodovod, dvaput tjedno dolazi poštar, a svježi kruh svaki dan. Gotovo svaka kuća ima i "gustirnu" – dalmatinski zdenac s kišicom.

Jedna od nekoliko plaža

Uz crkvu se nalazi nezaobilazna "pjaca", središnji trg, koja je u stara vremena služila za okupljanje i druženje, a danas služi, nažalost, uglavnom kao okretalište za "kombi-bus" vezu Svetu Nedjelju s Jelsom, Starigradom i Hvarom. Tu na trgu nastupa povremeno domaća klapa "Plaža" čiji je rad u ratnim godinama zamro. Čuje se da će klapa opet propjevati, a osnovati i mlađu skupinu tj. mlađu klapu. Prije tri-četiri godine na "pjaci" je nastupilo hvarske kazalište što je bio zaista jedinstven doživljaj.

Prizor iz mjesta

Selo ima svoju nogometnu momčad čiji je pokrovitelj Zlatan Plenković. Ove su godine mladi Svetonedjeljani igrali s "Hajdukom", i naravno izgubili, ali samo s 3:0. Za njih je to bio velik doživljaj.

Sveta Nedjelja je moderno, ali i bogobojsko mjesto. Čuvaju se crkvene tradicije. Samo mjesto dobilo je ime po Nedjeljki, svetici iz okolice Napulja koja je mučena strašnim mukama zbog kršćanske vjere i pogubljena 6. srpnja 304. godine. Svake se godine tog srpanjskog dana održava misa u špilji, u brdu, poviše sela. Špilju su otkrili, naselili i koristili fratri-pustinjaci, Franjevcii koji su na njenom ulazu 1895. sagradili samostan. Godine 1902. sagrađena je tu kapelica Svetoj Nedjelji, zaštitnici sela. Posjet toj misi u špilji nije doživljaj samo za seljane i mene, već i za mnogobrojne turiste koji ljetuju u Svetoj Nedjelji.

Kapelica pred špiljom

Zanimljivo je primjetiti da su Svetonedjeljani više usmjereni prema gradu Hvaru nego prema obližnjoj Jelsi ili Starigradu, pa mnogi u gradu Hvaru imaju kuće ili rodbinu.

Vanjska, kopnena veza Svetu Nedjelju su Split ili Zagreb u kojima mještani školju svoju djecu. Zanimljivo je također da od domaćih intelektualaca najviše ima fratara, nastavnika i inženjera.

U Svetu Nedjelju dolazim već tridesetak godina pa sam primijetila da je jedno vrijeme natalitet mjesta opasno zastajao, čak se vrlo smanjio, što je uzrokovalo brigom mještana. No zahvaljujući možda turizmu i povoljnim uvjetima života zadnjih godina natalitet je opet porastao.

Sveta Nedjelja je rodno mjesto mog supruga, ali se naša djeca i ja osjećamo upravo tamo najviše "doma". Miris lavande i ružmarina, prekrasni primorski okoliš i nadasve čisto more usadilo je kod nas neizrecivu privlačnost i čežnju pa tamo odlazimo svako ljeto liječiti svoja tijela i duše.

Štefica Kolumbić

"Najutvrđeniji grad na svijetu"

Križari pred 800 godina ruše Zadar

U svakom broju Riječi želimo za naše čitatelje obraditi neku temu iz hrvatske povjesnice. Kad me je glavna urednica pitala o čemu bih želio ovaj put pisati, kazao sam, da bi bilo dobro nešto napisati o osvajanju i rušenju Zadra u studenome 1202. godine, dakle pred točno 800 godina, sa strane križara IV. križarske vojne a po nalogu Mlečana. Kako sam pred godinu dana napisao jednu reportažu o Zadru, reportažu o povijesnom i sadašnjem gradu, pa pročitavši ponovno tekst, vidim da sam se na ovaj nemili događaj već tada bio dosta opširno osvrnuo. Čitatelji mi ne će zamjeriti, ako sam sebe budem ponešto citirao ili opširnije prepričavao.

Sam se događaj zbio na samom početku 13. stoljeća, točno 100 godina nakon onog događaja o kojem smo u prošlom broju pisali, a koji je u povijest Hrvata i Hrvatske ušao pod nazivom Pacta conventa, dakle kad je mađarska dinastija Arpadovića zasjela i na prijestolje kraljevine Hrvatske. Usput budi spomenuto, da će ta dinastija ostati na prijestolju još dalnjih stotinu godina. Njih će naslijediti kraljevska porodica Anjou tj. Anžuvinaca iz Napulja, koji su tamo došli iz Francuske.

Prvi zajednički hrvatsko-ugarski kralj Koloman je vladao osim Ugarskom i cijelom Hrvatskom uključujući tu i nekada bizantsku temu Dalmaciju koja se sastojala od gradova Zadar, Trogir i Split te jadranskih otoka Osor (tj. otoci Cres i Lošinj), Krk i Rab. Koloman je bio po svemu sudeći dosta realističan političar, jer znao je da tim gradovima ne može vladati protiv njihove volje. Zato se je, okrunivši se za kralja ne samo Hrvatske nego i Dalmacije, zaklinjao kako će komunalne slobode tih gradskih općina ne samo poštivati nego i štititi. Uostalom svi su ti gradovi više željeli biti u uskoj vezi sa svojim zaleđem, s njime trgovati i imati svakojake druge koristi nego stalno biti ugroženi u slobodnom razvitku od jedne druge, također gradske jadranske općine, a to je Venecija koja je upravo u to vrijeme postajala sve veća sila na Jadranu, Sredozemlju pa i u Europi. S druge su strane Mlečani stalno nastojali zagospodariti važnim dijelovima Dalmacije radi zaštite plovidbe svojih trgovačkih brodova koji su najradije plovili uzduž dalmatinske obale. Zbog gusarstva neretvanskih gusara, i ne samo njih, plovidba uz obalu nije bila uvijek sasvim sigurna.

Kolomanovi nasljednici imali su manje sreće u vladanju ovim dijelom Hrvatske, dijelom južno od Dinarskih planina i Velebita. Oni su bili sinovi Panonske nizine. Njihova strateška orijentacija nije bio Jadran nego Panonija. Njihov horizont je bio na jugu omeđen upravo spomenutim Planinama.

Naravno da su takve prilike Mlečani obilato koristili, pa su već 1115. krenuli pod vodstvom dužda, koji se zvao Ordelafo Faledro, pod Zadar i ostalu Dalmaciju. Tada su grad osvojili, a osvojili su i cijelu bizantsku Dalmaciju i dapače osvojili su gradove Šibenik i Biograd koji nikada nisu potpadali pod bizantsku Dalmaciju nego su bili hrvatski gradovi. Kralj je Stjepan, Kolomanov sin i nasljednik, ipak deset godina kasnije preoteo dijelove natrag, ali Zadar i otoke nije uspio vratiti pod svoju vlast.

Takvo je stanje potrajalo sve do godine 1180. Te je godine umro bizantski car Manuel Komnen. Njegovom smrću završava zauvijek bilo kakva dominacija Bizanta u hrvatskim krajevima. Zadar iskorištava te prilike pa se iste godine pobuni protiv mletačke vlasti i svojevoljno se podvrgne pod vlast hrvatsko-ugarskog kralja Bele III. Mlečani se time ne mire pa godine 1190. svojom ratnom flotom krenu prema Zadru. Međutim do Zadra nisu ni stigli, nego su ih Zadrani kod rta Dreni na Cresu dočekali svojim brodovljem i izvoštili sjajnu pobjedu. Zadrani su bili ushićeni i činilo im se da im je u toj pobjedi sam Bog pomogao, pa je čak i zapisano na latinskom: poslije kastelske bitke nebom nama doznačene kod rta Dreni.

Plodovi te bitke, tj. mir i sigurnost Zadrana od Mlečana, nisu dugo potrajali. Za dužda je bio 1193. godine izabran Henrik Dandolo, kojemu je bilo tada već osamdeset godina i bio je skoro slijep. Svejedno, a možda upravo zbog toga, ga mnogi povijesničari ubrajaju među najveće duždevе mletačke povijesti. On vodi rat kod Pule (i Pula se otima mletačkoj vlasti) i na istoku, ali pod Zadar ne dolazi. Venecija je još preslabla da bi vlestitim snagama mogla svladati buntovni Zadar. Tek mu se godine 1202. pružila sjajna prilika: iskoristiti križare koji se okupljaju u Mlecima i žele mletačkim brodovima dalje na istok.

Očekivalo se da će se okupiti 30.000 križara pa je s tom prepostavkom sklopljen ugovor s Mlečanima.

Mlečani su se obvezali za 85.000 srebrenih maraka pobrinuti se za jednu cijelu godinu za brodove i opskrbu križara. Međutim se skupilo samo 10000 križara, pa zato nisu mogli platiti ugovorenu cijenu prijevoza.

Ova je križarska vojna, četvrta po redu, bila organizirana, jer je sultan Saladin godine 1187. zauzeo Jeruzalem kojim su do tada, nakon Druge križarske vojne, križari vladali 88 godina. Međutim stvari su krenule drugim smjerom. Križari, umjesto u Siriju i u Jeruzalem, krenuše pod Zadar i Konstantinopel kojega dvije godine nakon Zadra također zauzeše i osnovaše u njemu Latinsko Bizantsko carstvo.

"Poraz Zadra", Ravenna, crkva sv. Ivana Evandelisti, dio podnog mozaika

Da su križari krenuli pod Zadar, to je bilo djelo Henrika Dandola, slijepog mletačkog dužda. On je, kad su križari bili u neprilici s novcem to iskoristio tako, što je svoje sugrađane nagovarao da ne razvrgavaju s njima ugovor, nego da ga preinače. Prema pisanju jednog od sudionika-križara koji je bio i povjesničar, Geoffroy de Villehardouin, kao neposredni svjedok zbivnja piše: (*Henrik Dandolo*) *stupa pred svoje Mlečane i kaže im: budući da nam je ugarski kralj oteo Zadar u slavenskoj (= hrvatskoj) zemlji koji je jedan od najutvrđenijih gradova na svijetu, a mi ga nikada ne ćemo pridobiti snagom što je imamo, ako ga ne osvoje ovi ljudi. Zatražimo od njih da nam ga pomognu osvojiti i mi ćemo im odgoditi plaćanje 34 hiljade srebrnih maraka, koje nam duguju, sve do časa kad Bog dopusti da ih mi zajedno s njima stečemo*

(*citirano iz knjige Nada Klaić i Ivo Petricoli, Zadar u srednjem vijeku, Zadar 1976. str. 176*)

Iako je bilo onih koji su se jednom takvom pothvatu protivili, Dandolo je uspio i kod svojih sugradana i kod križara dobiti pristanak. Jedan dio križara nije htio u tome sudjelovati, pa su dalje otisli drugim putem Ostatak ne samo da je u svemu tome sudjelovao, nago su se dali upregnuti i u projekt osvajanja Konstantinopela u kojem je došlo do borbe radi prijestolja. Sin svrgnutog cara Izaka II Angela, Aleksije, luta Europom i nudi mnogo novaca i sudjelovanje u križarskoj vojni za slučaj da njega vrate na prijestolje. Takvim ponudama se nisu mogli ni Mlečani ni križari oteti. Više se nije radilo o vjerskim motivima već o bogaćenju, o pljački, o pokolju radi pokolja.

Početkom listopada je mornarica s križarima krenula prema Zadru. Suvremeni venecijanski kroničar opisuje događaj veoma entuzijastički. Ovdje donosim poduzi citat iz te kronike prema knjizi Prošlost Zadra od Klaić-Petricoli str. 177, bilj. 160: *Mletački je dužd imao sa sobom oko pedest galija, što ih je sve opremio o svom trošku. Ona, na kojoj se on nalazio, sva je bila crvena kao grimiz, a s vrha joj se vijao barjak od crvene svile. Pred njime su svirali u četiri srebrne trube, a uz to su još veoma veselo zvonila zvona, a svakolika visoka gospoda i svećenstvo i laici, i malo i veliko, sve je to tako veselo potcikivalo, da se još nikada nije čulo takvo što, a ni vidjela takva mornarica. Križari su se popeli na tornjeve svojih lađa, a svećenici užeš pjevati: «Veni Creator Spiritus» (O dođi, Tvorče Duše Svet, o.eb) i sve malo i veliko plakalo je od pobožnosti i ganuća. A kad je mornarica izišla iz mletačke luke, imala je tolko jarbola i bogatih lađa i drugih brodova, da je to bilo nešto najdivnije pogledati otkad je svijet postao, jer je bilo zacijelo oko stotinu pari srebrnih i mjedenih trubalja, što su trubile kod polaska i toliko zvona i tambura i drugih instrumenata, da je bilo pravo čudo. Kad su pak lađe izišle na otvoreno more, i razapele svoja jedra i razvile svoje barjake i znakove na vrhu tornjeva, zaista se činilo da je more oživjelo i da je sasvim pokriveno lađama koje je nosilo na sebi.* - Kad čovjek promisli kave su paklene namjere imali ti koji su bili na lađame i oni koji su ih tako svečano ispraćali pjevajući *«Veni Creator Spiritus»*, i oni koji su *«plakali od pobožnosti i ganuća»*, tada čovjek ne zna ništa pametno reći, jer što reći nad tolikom zasljepljenošću?

Kad su križari stigli pod Zadar, njihovo iznenadjenje je bilo veliko. Geoffroy de Villehardouin, piše: „Uoči martinja dodoše (križari) pred Zadar u Hrvatsku. I opaziše da je to grad zatvoren visokim zidinama i visokim tornjevima i da bi uzalud tražili

ljepši i bogatiji grad. I kad ga hodočasnici ugledaše, mnogo se zadiviše i rekoše jedan drugome: 'Kako bi se mogao osvojiti silom takav grad'."

Međutim su križari grad ipak nakon desetak dana opsade osvojili. Napustili su ga tek u proljeće 1203. Iza sebe su ostavili pravu pustoš: mnogi njegovi stanovnici bili su poklani, grad je bio i razoren i opljačkan i napušten od svojih stanovnika koji su bili prebjegli u Biograd i Nin. Tek će se postepeno u nj vraćati, grad obnavljati ali obnavljati i žilavu borbu s Mlečanima.

Križari su pak tek sljedeće godine na proljeće krenuli dalje na istok prema Konstantinopelu privučeni zamarnim Aleksejevim obećanjima. Oni su i tamo osvojili cijelo carstvo koje je već bilo u propadanju i u gradu počinili neizreciva djela pokolja, pljačke i rušenja. Ali to nije naša tema.

Dandolo je na kraju dao u Zadru srušiti gradske zidine prema moru a one prema kopnu je dao još i učvrstiti, to za slučaj da bi trebao osvojeno braniti.

Nada Klaić u spomenutoj knjizi komentira ova zbivanja: Na križarima je ostala za sva vremena ljaga strašnoga pokolja i pljačke u prijestolnici. Oni su također, kako gorko konstatira bizantski kroničar Niketa, bili preteče Antikrista, jer su bizantskom carstvu oduzeli posljednju otpornu snagu koju je imalo, a za uzvrat mu nisu dali ništa. Ali je zato izmoreni dužd Henrik Dandolo umro 1205. g. daleko od svoje domovine, njegova je država upravo njegovom zaslugom postala svjetska trgovачka snaga. Venecija je daleko nadmašila svoje talijanske suparnike (Genovu i Pisu. o.eb).

Edvin Bukulin

I Z V J E Š Ć A

Gutenbergova Biblija u Zadru

Kad sam točno pred dvije godine u Riječi br. 26 pisao o hrvatskim inkunabulama, tada nisam mogao ne spomenuti Johannesa Gutenberga. On je izumitelj umjetnosti tiskarstva. Bijah tada napisao: Taj čovjek, Jophannes Gutenberg, je ove godine (2000.) proglašen čovjekom tisućljeća. Čovjekom tisućljeća zbog toga što je njegovo djelo, njegov izum najviše pridonio tome da mi danas živimo ovako kako živimo. Njegov se izum zove knjigotisk. Svoju je prvu veliku knjigu dovršio (tiskati) 1454. Bila je to Biblija u dva sveska (s dva stupca na stranici i 42 retka u stupcu) za koju mnogi kažu da je najljepša knjiga koja je ikad tiskana. To je Gutenbergu bilo i potrebno, jer mu je trebalo dokazati, da se knjiga može tiskom jednako raskošno urediti kao i knjige koje su uređivali skriptori (pisači) knjiga s raskošnim iluminacijama i ilustarcijama.

Dok sam te retke pisao, nisam ni slutio da će se s Gutenbergom dvije godine kasnije ponovno sresti, ali tada na sasvim drugačiji način.

Kad je naime u kolovozu prošle godine nadbiskup Oblak blagoslovio u Žmanu orgulje koje je i HKZW velikodušno pomogla isplatiti, nadbiskupu Oblaku je sinula jedna misao. Ja sam sâm u svom govoru naglašavao, kako je nazočni dr. Hans-Peter Lutz uvelike zaslužan da su orgulje stigle u Žman. Ne samo da ih je pronašao u poznatoj tvrtki Oberlinger, nego se pobrinuo i za transport u koju je svrhu od

tvrtke Mitsubishi dobio transporter bez naknade. Budući da je osobni prijatelj kardinala Lehmanna, isposlova je i kardinalovu djelatnu podršku u projektu orgulja. Tako je nadbiskup pomislio, da je taj čovjek prikladna osoba, koja bi mogla posredovati da se jedan primjerak Gutenbergove Biblije (naravno pretisak) nađe u njegovoj velikoj zbirci biblijâ. To je njemu bila već davna želja. Svaki put kad je bio u Gutenbergovom muzeju u Mainzu mislio je, kako doći do Biblije. Još za vrijeme ručka nadbiskup je pozvao dr. Hans-Petera Lutza i obrazložio mu što želi. Dr. Lutz, koji već više od dva desetljeća dolazi ljetovati u Žman, nije pravio iznimke niti za vrijeme Domovinskog rata, obećao je da će učiniti što bude mogao.

Začetak u Žmanu: msgr. M Oblak i dr. H.P. Lutz

Kad se dr. Lutz vratio s ljetovanja u Mainz preko svojih je veza s ljudima u katedrali i oko nje saznao da jedan primjerak Biblije postoji. Dr. Lutz je zaposlen kao nadlijecnik-kirurg u biskupskoj bolnici Vinzenz-und Elisabethen-Krankenhaus u Mainzu u kojoj je upoznao i sprijateljio se s kardinalom Lehmannom, kad mu je kardinal bio pacijent. Dr. Lutz je to svoje prijateljstvo vješto iskoristio kao polugu, koja je otvorila izlazna vrata za Bibliju iako direktor katedralnog muzeja nije bio baš oduševljen mišljem, da bi ta Biblija mogla otići u Zadar. Naravno, biblija nije poklonjena. U financiranju su sudjelovali, na nagovor dr. Lutza, sam kardinal Lehman, katedralni muzej sniženjem cijene za deset posto, grad Mainz, razne tvrtke iz Mainza i okolice, dugootačka općina Sali i neki pojedinci. I tako Biblija stiže u srpnju ove godine najprije u Žman. To je prilika, pomislih, napraviti malu svečanost predaje Biblije nadbiskupu Oblaku u njegovu velezbirku. Kako je nadbiskup Oblak rodom iz Velog Rata na Dugom otoku, odosmo dr. Lutz i ja k njemu, pokazasmo Bibliju i predložismo da predaju obavimo u okviru nedjeljne mise župske zajednice. Nadbiskup se složio s time pa je u nedjelju, 28. srpnja došao u Žman i vodio misno slavlje. Za tu svrhu sastavio sam sljedeći oglas:

Župsko vijeće župe sv. Ivana Krstitelja – Žman i Hrvatsko kulturno društvo Kamenica u nastajanju
– Žman

Čovjek tisućjeća Johannes Gutenberg

izumitelj umjetnosti tiskarstva zbog čega je proglašen čovjekom drugog tisućjeća, t.j. njegovo glavno djelo – prva tiskana knjiga (pretisak)

Biblija u Žmanu!

Pojedinci i institucije iz Njemačke i Hrvatske poklonili su prvu tiskanu Bibliju velikoj Zbirci Biblijā nadbiskupa Oblaka u Zadru.

Glavni donatori su Biskupija Mainz i biskup Mainza kardinal Karl Lehmann

Glavni posrednik u dobavljanju Biblije je dr. Hans-Peter Lutz koji ju je donio u Žman

Predaja dragocjenog djela obavit će se uz malu svečanost u Žmanu za vrijeme nedjeljne župne Mise

28. srpnja 2002. u 10:30 sati

Misu će uz koncelebrante sa župnom zajednicom slaviti

nadbiskup Marijan Oblak

Župna će zajednica pjevati po starinsku staroslavensku misu

Poslije mise u župnom dvoru daljnje informacije o Bibliji i mala izložba starih izdanja misala i obrednika agape

Žman, 16. srpnja 2002.

Zadarski primjerak Gutenbergove biblije izložen na oltaru

Tri mjeseca nakon svečanosti u Žmanu, nazvao me je nadbiskup Oblak i obavijestio me da će dana 25. studenoga 2002. povodom blagdana sv. Krševana i ujedno dana grada Zadra biti održano predstavljanje Gutenbergove biblije u Svečanoj dvorani na Zadarskom sveučilištu. On bi želio da i ja tamo dođem jer sam jedan od sudionika u nastojanjima da Biblija uopće stigne u Zadar. Naravno da sam se odazvao, jer nikada više ne će biti Biblija na taj način predstavljena.

Velika svečana dvorana je toga dana bila prepuna! Svi koji u Zadru nešto znače, oba zadarska nadbiskupa, nadbiskup msgr. Ivan Prenda i msgr. Marijan Oblak, nadbiskup u miru, biskup šibenski msgr. Ante Ivas, župan zadarske županije Prtenjača i zadarski gradonačelnik Kalmeta, rektor sveučilišta dr. Damir Magaš, profesori, studenti, ljudi iz kulturnih ustanova, svećenici, redovnici, novinari, svi su se tu našli da čuju predavanje bibliotekarke Elvire Katić o Gutenbergu – čovjeku milenija, prof. Adalberta Rebića o Gutenbergovim Biblijama i msgr. Marijana Oblaka, nadbiskupa u miru, o putu Biblije od drevnoga Mainza do drevnoga Zadra. Naravno da nadbiskup nije zaboravio naglasiti da je Biblija u Zadar stigla preko Žmana i ispriporijedati kako je došao na zamisao o načinu na koji bi se mogla nabaviti.

Gutenberg je proglašen čovjekom drugog milenija zbog izuma tiskarske umjetnosti. Prvo remekdjelo njegove umjetnosti je upravo opisana Biblija koju, kako stručnjaci tvrde, niti jedna knjiga u estetskoj ljepoti nije nadmašila. Može se reći da je to onda knjiga drugog milenija. I ta se knjiga danas nalazi u Hrvatskoj, u Zadru. Doista, malo zemalja ima koje se mogu podići takvom knjigom. Zato su i 28. srpnja u Žmanu i 25. studenoga 2002. u Zadru bili najznačajniji kulturni događaji koji su se tih dana dogodili u Hrvatskoj.

Edvin Bukulin

Ljeto, godina, godište

Pozabavimo se jednom hrvatskim riječima zato što nas njihova slična značenja zanimaju, a ne zato, jer se kod njihove uporabe često griješi.

Ljeto danas prije svega označava godišnje doba, ali su se tragovi drevne uporabe u smislu vremenskog razdoblja od 12 mjeseci ili 365 dana (i nekoliko sati), do danas zadržali u izvedenicama poput *stoljeće*, *obljetnica*, *ljetopis*, u sačuvanom drevnom, prvobitnom značenju u kajkavskom i čakavskom narječju (*leto dan*), pa čak i u nekim izrazima književnog jezika poput *ljeta gospodnjega*.

Zbog izbjegavanja višezačnosti, jer riječ **Ljeto** je i naziv toplog godišnjeg doba, počinje se već u davnijim vremenima za jedan obilazak zemlje oko sunca rabiti izričaj **godište** ili **godišće**, o čemu je vrlo lijepo svjedočanstvo sačuvano u vrlo staroj božićnoj pjesmi "U se vrime godišća". **Godište (godišće)** potječe iz staroslavenskog i rabi se umjesto **ljeta** kad god se želi izbjegći svaku zabunu.

Čakavci i kajkavci su time bili zadovoljni, ali se u štokavskom govoru, također odavno, počeo rabiti izričaj **godina** koji je kao i **godište** potekao iz staroslavenskog, a imaju i isti korijen: **god**. Taj korijen je kao samostalna riječ sačuvan i danas u stručnom nazivu **god** koji rabimo pri utvrđivanju starosti stabla. Kako izričaj **godina** nije (u hrvatskom) tako star kao **ljeto** ili **godište** uglavnom ga ne nalazimo u našim najstarijim rječnicima, barem ne kao naziv za vremensko razdoblje od četiri godišnja doba. U rijetkim slučajeva kad ipak nađemo na **godinu**, znači nešto drugo, a to je **kiša, nevrijeme**. Nije poznato kako je u Hrvata štokavaca od nevremena nastala mjera za vremensko razdoblje, ali se čvrsto ukorijenila u hrvatski jezik.

U danjašnjem književnom jeziku rabimo sva tri izričaja, ali s jasno razgraničenim značenjima: **Ljeto** kao naziv godišnjeg doba, **godina** kao naziv mjere za vremensko razdoblje, **godište** kao oznaku kad je što bilo, na primjer rođenje, dobna skupina, naraštaj, zbir nečega (recimo tiska) što potječe iz iste godine.

Zaobilaznica i suvišni predmetak

Kod ispitivanja izričaja *zaobilaznica* nećemo tražiti po starim djelima, jer je bjelodano da je to izvedenica novijeg vremena. U stara vremena bijaše putnik sretan stići i zastati u nekom naselju radi odmora i okrjepe, pa su i putevi uvijek vodili kroz sama središta. Tek od silnog porasta prometa zadnjih desetljeća ukazala se potreba za izbjegavanjem prolaza kroz tijesna gradska središta, pa se i tražio prikladan naziv za ceste koje su u tu svrhu gradene. U hrvatskom se počelo od glagola *ići* koji dodavanjem predmetka *ob-* dobiva već približno značenje *obići*. Kako je to svršeni glagol (koji označava nešto obavljen, dovršeno, nešto gdje nas zanima čin, a ne trajanje) ne zadovoljava našu potrebu označavanja nečega što se uvijek iznova događa, što se neprekidno ponavlja, što ima osobinu trajnosti. Jasno je da nam treba trajni glagol *obilaziti* koji nam kazuje da idemo okolo naokolo nekog mjesta i ističe da će to potrajati, a ne koji će biti učinak. Korijen *-laz-* je staroslavenskog podrijetla i zadržao se je u mnogim hrvatskim riječima: *prolaziti, nalaziti, silaziti, plaziti, ulaznica, dolazak* i mnogim drugima. Samo mijenjanjem predmetka dobivamo mnoga značenja, pa tako i s predmetkom *-obi-* dobivamo naš glagol *obilaziti* kojim postižemo značenje da je u tijeku postupak mijenjanja smjera kretanja u svrhu izbjegavanja nekog mjesta i namjere vraćanja prvobitnom smjeru kretanja kad to mjesto ostane iza nas, pri čemu, kako već rekosmo, ističemo trajnost tog postupka, mogli bi reći i ostavljajući njegovo privođenje kraju neizvjesnim. Opet je bjelodano da ćemo izvedenicom *obilaznica* označiti put na kojem se (ili pomoću kojeg se) odvija glagolom označena radnja.

Što postižemo dodavanjem još jednog predmetka *-za-* već dodanom predmetku *-obi-*, što tako stvorena nova izvedenica *zaobilaznica* točnije označava? Promotrimo li pažljivije predmetak *-za-* vidjet ćemo da se najčešće rabi u značenju *iza* pa tako *zalaziti* znači "ići iza", a *zaobilaziti* bi značilo "obilaziti iza, sa stražnje strane". *Zaobilaznicom* međutim jednakom kao i *obilaznicom* idemo oko kojeg mjesta i sprjeda i sa strane i straga što je točno određeno izričajem *obilaznica*, dok *zaobilaznica* sasvim pogrešno upućuje samo na zadnji dio puta!

Priopjiti, sjediniti – ne prisajediniti

Pogrješan izbor rusizma-srbizma *prisajediniti* umjesto pravilnog hrvatskoga *priopjiti, sjediniti* je već dovoljno velika grješka, pa treba dobro pripaziti da ju ne činimo. No čak i onda kad rabimo valjane, hrvatske izričaje može nas srbizam *prisajediniti* još uvijek navesti na grješku iako ga nismo ni izgovorili. Zamka je u padežu. *Prisajediniti* se rabi s lokativom (6. padež, što čime?), dok hrvatski glagoli zahtijevaju drukčije padeže: *priopjiti* traži dativ (3. padež, što čemu?), a *sjediniti* traži instrumental (7. padež, što sa čime?). Tko misli samo na hrvatsku riječ, a ne i na odgovarajuće padeže, pogrešno će reći: *Istra je priopjena s Hrvatskom, sjedinjenje Istre domovini Hrvatskoj.* Pravilno je: *Istra je priopjena Hrvatskoj, sjedinjenje Istre s domovinom Hrvatskom.*

Otkuda zamolba?

Tko sam ne zna, vjeruje drugima, tko nastoji sudjelovati u vraćanju pravih hrvatskih izričaja u svakodnevni govor, a nije jezikoslovac, nastoji govoriti onako kako to čuje od onih koji bi trebali znati bolje od njega, na primjer dužnosnici u državnim službama, upravama i slično. Upravo riječ *zamolba* spada među riječi koje ćemo baš u dodiru s državnim dužnosnicima neprekidno susretati. Zato nije malo iznenadenje kad listajući po "Jezičnim savjetima" najđemo na upozorenje da izričaj *zamolba* baš i nije poželjna zamjena za izričaj *molba*. Koliko je neka riječ hrvatska, a koliko je neka druga hrvatskom nametnuta najbolje se prepoznaje po razdoblju njene uporabe, te po postupnoj ili nagloj zamjeni nekom drugom riječi. Jasno je da se u slučaju stoljetne uporabe i zatim naglog nestajanja i zamjene neke riječi drugom, dotad nerabljenom, vezanima uz političke i državne promjene, radi o nasilju nad hrvatskim jezikom. *Molba* je u hrvatskom od davnine prisutna, a upravo se *zamolba* od najstarijeg pa sve do nedavnog vremena nikada nije mogla naći u djelima hrvatskih književnika i znanstvenika. Kad tome dodamo da je *zamolba* spomenuta samo u nekim srpskim rječnicima, onda je teško razumjeti kako je moglo doći do zablude oko nedvojbeno potvrđene hrvatske riječi *molbe* i nepotvrđene *zamolbe*.

Čedo, riječ puna ljubavi

Otkako Hrvatska kulturna zajednica daje tečajeve hrvatskog jezika, a više polaznika tih tečajeva osobno poznam, dogodi mi se da moram pojašnavati razliku u naglasku koja riječima što se jednako pišu daje potpuno različita značenja. Za *čedu* – pogrdnicu za četnika, me još nitko nije pitao, ali sam naišao na razmišljanja drugih koji žale što je jedna lijepa, stara hrvatska riječ – *čedo*, ni kriva ni dužna postala dvojbena zbog one pogrdnice.

U hrvatskom jeziku postoje oznake za sva četiri naglaska: kratko i dugo uzlazni i silazni, ali ih u svakodnevnom pismu ne rabimo, jer već po smislu znamo o kojoj se riječi radi, pa ju znamo i naglasiti. Tako ćemo dugouzlaznim naglaskom u rečenici: "Čedo ne može mirno spavati" jasno označiti pogrdnicu za četnika, a kratkosilaznim u rečenici: "Čedo mirno spava", s puno naklonosti označiti nejako djetešće

Izričaj *čedo* je nastao iz korijena *-čet-* koji nalazimo i kod *za-četi, po-četi, na-četi*, a koji su svi vezani uz nastajanje ili početak. Čedom označavamo još nerođeno ili tek rođeno dijete, rabimo ga i kao izraz osobite roditeljske skrbi i ljubavi prema potomstvu. Na primjer *moje dijete* znači da sam mu roditelj, a *moje čedo* naglašava i nježnost i ljubav. Dodajmo još samo da je od davnine potvrđena u hrvatskoj književnosti u istom značenju koje ima i danas

Hrvatski kao nadahnuće

Koncert Marijane Vuko i grupe Januš

Lako se moglo dogoditi da "Riječ" već prije piše o Marijani Vuko i glazbenoj grupi Januš, jer smo čuli za jedan njihov prijašnji koncert, kao i to da su pjesme na hrvatskom, ali, kako to obično bude, bilo je važnijih stvari od odlaska u Frankfurt. Ionako nerado idemo u taj vrlo prometni velegrad već unaprijed oneraspoloženi što nećemo naći parkiralište. Marijana Vuko i grupa Januš su otada češće spominjani, bilo da bi nam netko nešto rekao o njima ili bi se kod nas raspitivao za njih. Kad su u nedjelju, 17. studenoga opet nastupali u Frankfurtu u lokaluu "Blues & Beyond", odlučio sam otići iako sam se pribjavao da će možda doći u zadimljene prostorije, gužvu, buku i razuzdano ponašanje. No gužve nije bilo - zbog nedjelje i sutrašnjeg radnog ponедjeljka, a nije moglo biti ni neobuzdanih gostiju zbog glazbe koja nije bila ona uz koju se luduje. Došao sam sam, nikog od znanaca i prijatelja nisam htio dugo nagovarati da mi se pridruži.

U dijelu lokalaa gdje je bila postavljena mala pozornica svi su stolovi bili popunjeni, morao sam sjesti uz bar na neudobni visoki barski stolac. Prednost je bila što sam imao odličan pregled događanja na pozornici. Već prvi pogled na opremu raspoređenu na pozornici obećavao je samo dobro: nikakva silna pojačala i tornjevi od zvučnika, akustična gitara umjesto električne i - što mi je najviše privuklo pozornost - čelo. Moja znatiželja i očekivanje prerastali su pomalo u laganu i ugodnu uzbuđenost.

Glazbenici su već bili tu u razgovoru s posjetiteljima, što sam primjetio tek kad su krenuli prema pozornici. Nisu paradno nastupili uz svečanu najavu i pljesak nego naprsto ustali od stolova, bez žurbe zauzeli mjesta i počeli čupkati po žicama

gitare i guditi na čelu kako bi provjerili usklađenost glazbala. Početak koncerta najavila je pjevačica Marijana Vuko započevši nakon malo riječi s prvom pjesmom, jednostavnom i dopadljivom, sudeći po prvim zvucima. No još me ti prvi zvuci nisu zaokupili, još mi je pozornost privlačio vizualni dojam skromnosti, prirodnosti i neusiljenosti nastupa i ponašanja glazbenika, bez imalo nametljivosti, agresivnosti, teatralnih gesta, umjetnog odvajanja "nas" - umjetnika na pozornici - od "vas" tamo u gledalištu. Januš time stupa u izravan dodir s publikom, pridobija ju blizinom i otvorenošću umjesto da joj se nameće dobro uvježbanom pozom. Takvom nastupu pečat daje baš držanje i kretnje Marijane Vuko, jer kao pjevačica veći dio vremena dominira zbivanjem na pozornici, što je uostalom samo po sebi razumljivo. To međutim ne znači da su ostali članovi grupe u sjeni, baš naprotiv kad to glazba zahtijeva, Marijana spremno ustupa mjesto gitaristu, saksofonistu, čelistici ili bubenjaru. Januš kao da nam poručuje: "jedino po čemu želimo da nas zamijetite je naša glazba".

Glazbu koju izvodi Januš nije moguće jednoznačno odrediti. Ne pokušavaju biti originalni pod svaku cijenu, ne izbjegavaju i ne skrivaju utjecaje raznih glazbenih smjerova ne slijedeći međutim nijedan od njih slijepo nego tražeći vlastiti izražaj prvenstveno u međuprostoru šansone i zahtjevnog rocka (poput onog neponovljivog iz 70-tih godina koji se onda nije ni zvao "rock" nego "underground" i "progres", a danas se nepovratno veže uz prošlost pojmom "rock klasike"), ali i jazza, rhythm'n'blues-a, bijelog blues-a i popa. Naravno nema nimalo primjesa tzv. techno ili rapa, kažem naravno zato, jer se ti teško

mogu i zvati smjerovima u glazbi. Vrlo je uspio način na koji Januš povezuje razne glazbene elemente. U pjevanju Marijane Vuko zaokupit će nas s jedne strane tekstovi puni osjećaja, nadanja, iskrenosti, životne zbilje i neizbjegnih istina, a s druge strane dopadljive melodije koje dočaravaju raspoloženje pripovijesti. Utoliko je to šansona što melodija služi kao okvir riječima, inače je daleko od bilo kakve kopije francuskih šansona, štoviše, po dopadljivosti melodije više me podjeća na pop. Marijanino pjevanje prate glazbenici dopunjavajući melodiju prekrasnim detaljima, stvarajući bogati glazbeni mozaik, u čijoj se složenosti ipak temeljni motiv nikad ne gubi. U instrumentalnim dionicama skladbi Marijana se povlači i prepušta glazbenicima iziviljavanje osjećaja pobuđenih pjesmom. U tim dionicama slutimo ostale prije nabrojene glazbene smjerove. Kod glazbenika koji svira saksofon i klarinet možda se više prepoznaće jazz, ali i ono što ja još tvrdoglavu zovem progres, kod gitariste i bubnjara rock, dok čelistica, koju se ne usuđujem vezati uz određeni glazbeni smjer, dugim dubokim notama daje glazbi grupe Januš zavidnu punoću i snagu. Od zvukova njenog čela su me trnci prolazili.

Januš dakle nedvojbeno izvodi zahtjevne i složene skladbe u kojima ne možete usputno uživati, nego im morate posvetiti svu pozornost. Bit ćete bogato nagrađeni čarolijom prožimanja glazbom tijela i duše, osjetila i razuma. Čut ćete riječi koje vas neće ostaviti ravnodušnim. Imat ćete ugodan dojam da u glazbenom doživljaju niste prepušteni samom sebi nego u njemu sudjelujete, jer glazbenici grupe Januš ne pjevaju i ne sviraju samo za publiku, nego i za sebe, žele pobuditi osjećaje kod publike, ali ostaju vjerni svojima.

Slike grupe Januš snimila Andrea Babović.

Po završenom koncertu sam već odlučio da ću čitateljima "Riječi" prenijeti svoje dojmove o Marijani Vuko i grupi Januš. Zbog toga, ali, priznajem, i zbog znatiželje pričekao sam povoljan trenutak da Marijani postavim nekoliko pitanja. Po njenom savršenom njemačkom izgovoru, kojim je najavljivala svoje pjesme, lako je bilo zaključiti da je rođena u Njemačkoj, ali pjevati na hrvatskom za njemačku publiku izraz je rijetke privrženosti svojim korijenima. Kad mi je uspjelo prići i predstaviti se rado je pristala na usputni razgovor, koji ću samo ukratko prepričati. Marijana je skladateljica i pisac tekstova, sve skladbe grupe Januš ona je uglazbila na vlastite riječi. Ali zašto sklada i pjeva na hrvatskom kad bi se možda većoj posjeti i boljoj prodaji CD-a mogla nadati kad bi riječi bile na njemačkom ili, kao kod tolikih drugih, na engleskom? Odgovor je začuđujuće jednostavan: hrvatski joj nije potrošen, nadahnjuje ju, na njemu joj naviru osjećaji koje prenosi u riječi svojih pjesama, melodiju svog hrvatskog jezika lakše prilagođava svojim skladbama. Kako to prihvaćaju ostali glazbenici Januša? Odlično se slažu i prihvaćaju ju onaku kakva jest, prihvaćaju da je njen umjetnički izražaj vezan uz hrvatski jezik. A publika? Već činjenica da je na koncert došlo daleko više Nijemaca nego Hrvata dovoljan je odgovor. Jesu li imali koncerте u Hrvatskoj? Da, u Šibeniku, što je za nju bio krasan doživljaj, pogotovo što su ostali članovi grupe bili oduševljeni Šibenikom i Hrvatskom. Vrlo rado bi opet isli u bilo koje mjesto u Hrvatskoj. Vidjevši da sam kupio CD grupe Januš nabraja skladbe koje su večeras izvodili ali koje još nisu snimili, jer je studio skup. U šali sam se preplatio na novi CD i tako postao prvi preplatnik.

Ivo Andrijević

Podrobnije o grupi Januš na stranici interneta: www.band-janus.de

U ozračju hrvatske pisane kulture

Hrvatska knjiga na sajmu u Frankfurtu

Frankfurtski sajam knjiga sa 6375 izlagača iz 110 zemalja svijeta je najveća izložba knjiga u svjetskim razmjerima. Sajam knjige je ove godine zabilježio porast posjetitelja unatoč globalnoj finansijskoj krizi. 265 tisuća gostiju, od kojih je značajan udio stručne publike, posjetio je sajam.

Hrvatski nakladnici i pisci predstavili su ne samo nove naslove već i donijeli ozračje hrvatske kulture. Hrvatski "štand" na velesajmu je uredila *Zajednica nakladnika i knjižara* koja djeluje pri *Gospodarskoj komori*. Zajednica broji više od 115 izdavača i knjižara. Na zajedničkom hrvatskom štandu je i ove godine izlagalo i nekoliko samostalnih izlagača. Ukupan broj hrvatskih naslova predstavljenih na našem štandu iznosio je 2,5 promila izdanih naslova na sajmu.¹ Obzirom da građani Republike Hrvatske predstavljaju tek cca 0,75 promila svjetskog pučanstva, izloženi naslovi potvrđuju bogatu tradiciju hrvatske pisane kulture. Izabrana bibliografija prikazuje 55 naslova hrvatske književnosti na njemačkom jeziku, izdanih u razdoblju od 1990. do 2002. U tom popisu knjiga nalazi se i katalog izložbe *Drei Schriften - Drei Sprachen*, (Kroatische Schriftdenkmäler und Drucke durch Jahunderte).²

Na velesajamskoj tribini hrvatske književnosti je pored Sibile Petlevski, Bore Čosića, Jurice Pavičića i Ede Popovića nastupio i ovogodišnji dobitnik Herderove nagrade Nedjeljko Fabrio. Nagrada je bila uručena 3. svibnja 2002 na sveučilištu u Beču. Znaci i kritičari hrvatske književnosti ubrajaju Nedjeljka Fabria, koji je dobitnik i nagrade Ksaver Šandor Gjalski za 2002. godinu, u birani krug hrvatskih književnih suvremenika. Fabrio je sveobuhvatni pisac, zastupljen na svim književnim poljima, pa radi i kao kritičar i publicist. Prestižna Herderova nagrada je priznanje koje jamči "primjerenu književnu recepciju i čitalački horizont".³

Hrvatskoj publici u rajsno - majnskom području pružena je mogućnost susreta s hrvatskom književnošću i književnicima i izvan sajma, na tradicionalnoj književnoj tribini koju upriličuje Društvo bivših studenta hrvatskih sveučilišta (AMAC e.V.) u Frankfurtu. Tribina je održana u subotu 12. listopada 2002. u prostorijama Hrvatske katoličke misije (u neposrednoj blizini

velesajamskog prostora) na temu: *Hrvatska knjiga na sajmu u Frankfurtu*, u suradnji sa Zajednicom hrvatskih nakladnika.

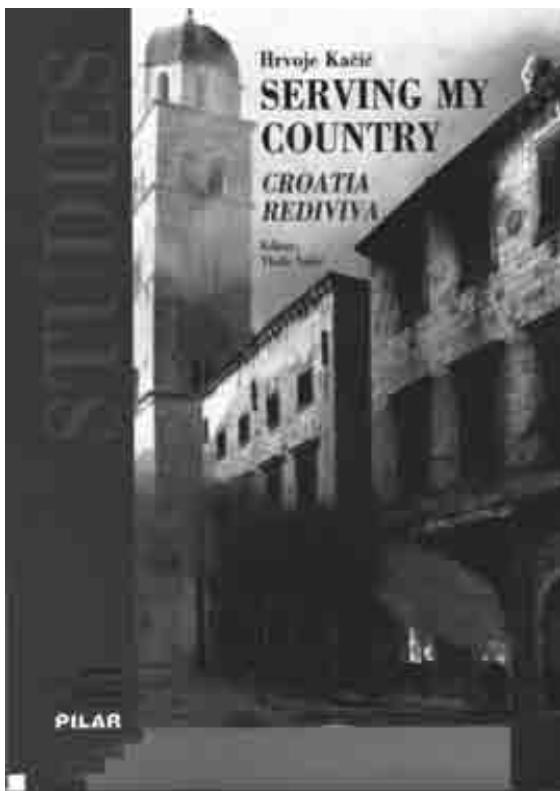
Prof. dr. Srećko Lipovčan je izvjestio o radu hrvatskih nakladnika i njihovom nastupu na hrvatskom štandu 2002. Iznesen je kratak prikaz 160 godina rada Matica hrvatske, uz prigodnu izložbu knjiga. Dr. Dragica Anderle je prikazala znanstveni rad *Die Loggia communis*, u kojoj je predstavljena značajna sastavnica urbane kulture na hrvatskoj obali Jadrana. Zdravko Luburić je krasnoslovio iz svog bogatog opusa lirike, a koja je objavljena na njemačkom jeziku. M. Tomašević je prikazao znanstveni rad *Credit Rating vor dem Hintergrund von Basel II* autorice Zdenke Blažević. Gospodin Hrvoje Ježić je predstavio svoga oca, prof. Slavka Ježića i kao pisca stihova za djecu.

Nedjeljko Fabrio

Uz glazbeni ugodaj predstavljen je umjetnički i znanstveni rad Lidiye Bajuk s osvrtom na književnu obradu hrvatske etnološke baštine u knjizi *Kneja*.

Prof. dr. C.V. Wilkes/Oxford, prof. dr. H. Kačić i prof. dr. V. Šakić su predstavili znanstveni zavod "Ivo PILAR" i englesko izdanje *Serving my country*, rad prof. Kačića.

Velesajam u Frankfurtu otvara svoje štandove svjetskoj literaturi sljedeće 2003. godine od 8. do 13. listopada. Ruska federacija će imati sljedeće godine ulogu gostujuće zemlje. Ovogodišnji uspjeh predstavljanja Republike Litve potvrđio je potrebu za kontinuitetom nacionalnih nastupa. A vjerovalo se kako su takvi nastupi zastarjeli! U tom svjetlu treba promatrati izjave iz prošle godine, za dijasporu iznenadjuće, od strane istaknutih literata kao što je npr. prof. Stamać ili čak direktor HAZU dr. Bogičević koji su javno i uz značajan odjek u tisku obznanjivali kako Hrvatska nije stasala za ulogu gosta. Nakon ovogodišnjeg uspjeha Litve na Sajmu knjige u Frankfurtu vidi se ne samo potreba nego i mogućnost za nacionalni nastup Hrvatske.

Ivica Košak

¹ Izvor: Katalog Zajednice hrvatskih izdavača, Program na sajmu knjiga u Frankfurtu 2002.

² Izložba je održana od 26 travnja do 8 lipnja u Berlinu. Vidi izvješće u prošlom broju *Riječi*

³ Prigodna brošura Nakladnog zavoda Matice hrvatske, Zagreb 2002. Vidi i Krešimir Nemac: *Historiografska fikcija Nedjeljka Fabria*, Republika, br. 1-2, Zagreb 1996.

Šarenilo života u Mainzu

Međunarodni tjedan u Mainzu

U gradu Mainzu, u nedjelju 8. 9. 2002 na trgu ispred 1000-ljetne katedrale, gradonačelnik grada Mainza, gospodin Jens Beutel, svečano je otvorio 24. medjunarodni tjedan. Ta traditionalna fešta slavi se svake godine u ovom gradu gdje živi oko 33.000 stranih sugrađana.

„Ovdje se prepoznaje šarenilo života u Mainzu. To je prilika da se upoznaju i bolje razumiju strane kulture, jer tako možemo u miru zajedno živjeti”, rekao je tom prilikom gradonačelnik Beutel.

U prepunoj katedrali, zajedničku koncelebriranu sv. Misu sa župnicima stranih nacionalnosti, predvodio je biskup Wolfgang Rolly. Toga dana molilo se i pjevalo na raznim jezicima, a sama sv. Misa bila je pod mottom “Jedna crkva – mnogi narodi”.

Tog sunčanog, lijepog dana na Dom-Platzu, predstavilo se oko 70 štandova različitih nacija s mnoštvom raznih umjetnina, knjiga, slika, skulptura te kulinarskim specijalitetima iz gotovo cijelog svijeta. Veliki broj posjetitelja mogao je nekoliko sati uživati u šarolikom glazbenom kulturno-umjetničkom programu, gdje su nastupale mnoge folklorne grupe uz pratnju svojih nacionalnih instumenata. Bilo je tu, izmedju ostalog,

španjolskog flamenka s kastanjetama, orjenatlnog trbušnog plesa, afričkih prašumskih bubnjeva, talijanskog i portugalskog folklora, korejanske narodne glazbe i milozvučne hrvatske tamburice.

Hrvati su se toga dana predstavili na dva štanda s domaćim specijalitetima, domaćim kolačima i vrsnim hrvatskim vinom. Kulturna zajednica Mainz e.V. podijelila je znatiželjnim posjetiteljima mnoštvo lijepih turističkih prospekata iz svih dijelova “Lijepe naše”, te ponudila svoju knjigu “30 godina prijateljstva Mainz-Zagreb” i kazetu i CD “Ima jedna zemlja”.

Tijekom cijelog sljedećeg tjedna na mnogim mjestima u gradu Mainzu održane su razne priredbe za mlade i starije: koncert mezzosopraništice Raisse Tscheptscherenko, kazališna predstava na više jezika, Hot Swing & Sinti-Jazz, plesna predstava Flamenco Rubio, šaroliki program za djecu i izložba slika na ulju, acrylu i svili, ruske umjetnice Anne Schaz.

Ovu uspјelu feštu i cjelokupni tjedni program, kao i svake godine, organizirali su članovi Vijeća stranaca pri Upravi grada Mainza.

Katica Kiš

Sv. Cecilija pomogla “hrvatskom koncertu”

Ovogodišnji je “hrvatski koncert” bio upriličen u čast 160. obljetnice postojanja i djelovanja najstarije hrvatske kulturne ustanove Matice hrvatske. Organizaciju je provelo Hrvatsko-europsko kulturno društvo u Frankfurtu, čiji je predsjednik g. Michael König. Ta već gotovo tradicionalna hrvatsko-njemačka kulturna priredba odvijala se pod posebno teškim uvjetima. U općoj gospodarskoj krizi i besparici nisu mogle dovoljno pomoći ustanove ili poduzetnici koji su to u prijašnjim godinama osiguravali. I najveća pomoć koja je u proljeće od strane Ministarstva vanjskih poslova SR Njemačke bila obećana organizatoru, otkazana je u zadnji čas radi katastrofalnih poplava u Njemačkoj. Tako je projekt ovogodišnje hrvatsko-njemačke koncertne večeri zamalo propao, usprkos okolnosti da su umjetnici pristali nastupiti za vrlo skromne honorare.

I. Švarc-Grenda, R. Husinec i M. Vlahović

Ipak smo uspjeli organizirati ovaj nadasve kvalitetan koncert zahvaljujući neočekivano povoljnim uvjetima, po kojima smo dobili na raspolaganje dvoranu zadužbine Dr. Hochs-konzervatorija “Philantropin”, i nakon što nam je kao sponzor-pokrovitelj po prvi put pomogla i Matica iseljenika,

a materijalno je pomogao i Odjel za kulturu pri Ministarstvu vanjskih poslova RH.

Koncert je održan 22. studenoga, na sam dan zaštitnice glazbe i glazbenika, sv. Cecilije. Moglo bi se kazati da je zaštitnica glazbe očigledno svoju ulogu ozbiljno shvatila i pomogla da ova koncertna večer uspije na zadovoljstvo izvođača i gostiju. Ujedno je obilježen i važan jubilej naše Matice. Prof. Renata Husinec, član Glavnog odbora Matice hrvatske i predsjednica MH Križevci je u svom kratkom osvrtu, prije početka koncerta, predstavila Maticu hrvatsku i njezin povijesni značaj za europsku i nacionalnu kulturu.

Ovom se prilikom na frankfurtskoj glazbenoj sceni po prvi put predstavila zagrebačka operna sopranistica, prof. Mira Vlahović s arijama Josipa Runjanina, W. A. Mozarta “Alleluja”, J. Offenbacha “Lijepa Helena”, Ivana Zajca “Lizinka” i Ive Tijardevića “Mala Floramye” uz pratnju pianista Silvia Foretića, dugogodišnjeg predsjednika “Colonia Croatica” iz Kölna.

Najmlađi izvođač bio je 14-godišnji frankfurtski Hrvat, Antonio Macan, pobjednik natjecanja mladih talenata “Jugend musiziert, Hessen 2002. On je izveo djela Rahmanjinova, Chopina, Skrjabina, Debussya i Goreckog.

Zaljubljenici Franza Schuberta nisu ove godine trebali “hodočastiti” na šubertijadu u austrijski Bergerdorf, već su njegov “Forellenquintet” mogli uživati na našem koncertu, usred Frankfurta, i to u vrhunskoj postavi:

violina Andelko Krpan, Zagreb

viola Marko Genero, Bochum

violončelo Pavle Zajcev, Zagreb

kontrabas Slavomir Grenda, München

glasovir Ivana Švarc-Grenda, München

U vedrom ozračju hrvatski su umjetnici nagrađeni dugim i zaslужenim pljeskom, pa je tako dan zaštitnice glazbe bio obilježen ovim krasnim koncertom povodom jubileja Matice hrvatske.

Ivica Šponar

Stjepan Pantelić

Stjepan Pantelić

U četvrtak 3. listopada 2002. ujutro oko 7 sati preminuo je u krugu svoje obitelji nakon kratke, ali teške bolesti, svjestan i spokojan povjesničar i dipl. teolog Stjepan Pantelić.

Stjepan je rođen kao drugo dijete obitelji Ivana i Terezije Pantelić, 4. kolovoza 1942. godine u Koriji, općina Virovitica. Djetinstvo provodi u Koriji gdje i završava osmogodišnju školu. Maturu završava 1962. na Srednjoj školi za pripremu svećenika u Franjevačkom sjemeništu, Kaptol broj 9. u Zagrebu, gdje i započinje studij teologije. Nakon vojne službe u Jugoslavenskoj armiji nastavlja 1966. studij teologije na Katoličkom teološkom fakultetu univerziteta Gutenberg u Mainzu gdje ga i završava kao diplomirani teolog. Slijedi studij slavistike i prava. U međuvremenu djeluje u nekoliko socijalnih ustanova. Istiće se kao pokretač programa za razmjenu mladeži. Radi kao docent na "Volkshochschule Rüsselsheim" za hrvatski i njemački jezik. Surađuje kod uspostave prijateljskih odnosa između gradova Mainza i Zagreba.

1971. godine osniva obitelj iz koje proizlaze dva sina: Rafael i Gabriel. Radi kao prevoditelj za njemački i hrvatski jezik i potom, 1976. godine, s bratom utemeljuje prvi prevodilački biro za sve jezike svijeta: "Lingua et Ius GmbH" sa sjedištem u Mainzu.

Za povijest, osobito crkvnu, počeo se je zanimati već za vrijeme studija u Mainzu, a kasnije prelazi na istraživanje etnogeneze hrvatskog naroda, te medievistiku – stručni naziv za srednjevjekovnu povijest. Pri tome se osobito zanima za etnogenезu i povijest Hrvata na tlu ondašnje istočne odnosno današnje ujedinjene Njemačke na rijekama Labi i Sali. Poticaj za to znanstveno istraživanje su navodi bizantskog cara Konstantina Porfirogeneta, koji je, između ostalog, pisao da su Hrvati obitavali u blizini Franačke i Saske. Prve stručne rade Stjepan je počeo objavljivati u Njemačkoj krajem osamdesetih godina,

zatim u Austriji, Ukrajini, Rusiji i dakako u Hrvatskoj. Svi su oni uglavnom posvećeni problematici geneze, dakle pradomovine i podrijetlu Hrvata. Da bi bolje upozorio na svoje rade, osnovao je u Mainzu povijesno društvo pod nazivom "Croatia Antiqua" (predstavljeno u "Riječi" broj 27, travanj 2001.) i surađivao s istaknutim njemačkim i ruskim medievistima te dakako hrvatskim. Sudjelovao je tijekom devet godina, od 1993. do 2001., na brojnim međunarodnim simpozijima, a svoje je rade objavio na njemačkom, hrvatskom i ruskom jeziku. Među njima je istaknuto: "Die neue Version der Migration der Kroaten", Moskva 1996., zatim "Die Urheimat der Kroaten in Pannonien und Dalmatien", Wien 1997., te više radeva na temu "Najnovija istraživanja o imenu Hrvat". Ove, kao i više drugih radeva objavio je Stjepan u časopisu Hrvatska obzorja, koji izlazi u Splitu.

Među njegovim radevima se posebno ističe knjiga "Hrvatska krstionica", s tehničkim nacrtom iste, objavljena kod nakladničke kuće Laus u Splitu, 2000. godine. Bit je njegova istraživanja pogrešno čitanje i s time povezano pogrešno tumačenje imena Višeslav, uklесano na ondašnjem takozvanom Franačkom latinskom, odnosno promoviranje "Višeslavove krstionice". Po njemu se treba zvati Visanova Krstionica, što je dakako vrlo teško, jer je riječ o višestoljetnoj tradiciji. Upravo stoga Stjepan je predlagao da se slavna "Višeslavova krstionica" od sada naziva "Hrvatska krstionica". Prema njegovim dugogodišnjim istraživanjima, Višeslav je rusko ime i ne nalazimo ga nigdje u odgovarajućim povijesnim izvorima, ali, kako je utvrđeno, na brojnim mjestima franačke izvorne literature ("Witsa, Witz, Wissa sclavorum duci" istaknut kao vazal franačkog cara Karla velikog, vojskovođa na strani Franaka u ratu protiv Avara 791. godine, te protiv Sasa, gdje pogiba).

Knjiga "Hrvatska krstionica" koja upotpunjuje naša znanja o toj slavnoj "Višeslavovojo krstionici", prožeta je brojnim slikovnim prikazima, kao i tezama o podrijetlu Hrvata, koje se temelje na izvornoj povijesnoj građi. Time je uveliko pridonio širenju stručnih obzorja. Knjiga je promovirana u Zagrebu, Splitu i Virovitici. U odnosu na probleme etnogeneze kao i probleme velike seobe naroda, uključujući i hrvatski narod, Stjepan je nedavno u Splitu objavio knjigu "Pradomovina Slavena u srednjem Podunavlju". Nažalost, njegova prerana smrt ga je spriječila da završi rad na djelu s temom "Bijeli Hrvati". Nadam se da ćemo skupiti snage kako bi u njegovom duhu nastavili istraživanja.

R E Q U I E S C A T I N P A C E

Slavko Pantelić
Croatia Antiqua Mainz

Romantika u crno-bijelom

Kalendar s motivima snimljenim na Plitvicama u posebnoj, infracrvenoj tehnici

Još u studentskim danima oduševio me je izgled fotografija koje nastaju uporabom crno-bijelog infra filma. Takav film „vidi“ pored normalnih svjetlosnih zraka i infra-crvenu svjetlost koju ljudsko oko ne zamjećuje. Stoga se taj film rabio u vojnoj i naučno-istraživačkoj fotografiji.

Uporabom infra-crvenog filma snimke krajolika dobivaju poseban izgled: biljke koje obiluju klorofilom prikazane su u snježno bijelim tonovima, voda je crna poput nafte. Nebo je također jako tamno, ali zato se pojedini oblaci još bolje ističu svojim svijetlim tonovima.

Zbog takvih svojstava infra-crvenog filma Plitvička jezera su još davno postala moj omiljeni motiv. Plitvice su za mene kao fotografa jedan vrlo zanimljiv (i rijedak) sklad bjelogorične šume, vode,

slapova, te našega vedroga neba s lijepo oblikovanim oblacima. Stoga se svake godine iznova vraćam tim našim Plitvicama i uvijek otkrijem neki novi motiv, ili neki od prije poznati motiv doživim na novi način.

Nakon Oluje na Plivice sam dolazio barem jednom godišnje. Tako je kroz godine nastao niz fotografija iz kojeg sam izdvojio dvanaest motiva za kalendar. Uporabom panoramske kamere fotografije naglašavaju širinu i time još bolje dočaravaju ljepotu plitvičkih krajolika. Zbog crno-bijelih fotografija kalendar se uočljivo izdvaja od svakodnevnog šarenila kojima nas obasipaju svi masovni mediji. A naše Plitvice i jesu nešto posebno, te zalužuju posebnu pažnju i nova viđenja.

Željko Žigrić

Željko Žigrić: "Ožujak", motiv s kalendaru "Romantika u crno-bijelom"

O B A V I J E S T I

Hrvatski župni dom "Kardinal Franjo Kuharić"

Holsteinstr. 15A, ugao Waldstr, Wiesbaden

Tečajevi hrvatskoga i njemačkoga jezika

Novi tečajevi počinju 14. siječnja 2003., u 19:00 sati

Tečaj služenja računalom

Počinje 21. siječnja 2003., u 19:00 sati

Upisi i obavijesti od 3. siječnja 2003.

Nazovite na telefon: 06128-42483, pošaljite fax na broj: 06128-45856,
pošaljite e-mail: rijec@gmx.de, andrivo@freenet.de, ili pišite na adresu :
Kroatische Kulturgemeinschaft, Postfach 3747, 65027 Wiesbaden

Nedjeljno poslijepodne HKZ-a Wiesbaden

Hrvatskiigrani film; Crvena prašina (najbolji hrvatski film 1999.)

Film o junacima i gubitnicima, kriminalu i pljačkama, depresiji i represiji,
o vremenu koje je počelo pobjedama, a završilo porazima i bijesom.

Režija: Zrinko Ogresta, Scenarij: Goran Tribuson i Zrinko Ogresta
26. siječnja 2003.

Vježbanje Folklorne skupine HKZ-a Wiesbaden

Svakog ponedjeljka u 19 sati

Redovni otvoreni sastanci predsjedništva HKZ-a Wiesbaden

17. siječnja, 14. veljače, 14. ožujka 2003. u 20 sati

Godišnja skupština HKZ-a Wiesbaden

23. ožujka 2003

Katolička zajednica Maria Hilf

Kuglana, Kellerstr. 37, Wiesbaden

Kuglanje za članove HKZ-a Wiesbaden

Svake prve i treće subote u mjesecu od 19 do 22 sata

Ured Caritasa, Alcide-de-Gasperi-Str. 1, Wiesbaden

Knjižnica HKZ-a Wiesbaden

Posuđivanje knjiga svake srijede od 14 - 18 sati

Proslava 160. obljetnice Matice hrvatske

